

วารสารนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT LAW JOURNAL

ชื่อเรื่อง: ความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบสหภาพยุโรปที่ 1215/2012 ต่อรัฐที่สาม

ชื่อผู้แต่ง: กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส

การอ้างอิงที่แนะนำ: กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส, ‘ความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบสหภาพยุโรปที่ 1215/2012 ต่อรัฐที่สาม’ (2567) 53(4) วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ 1154.

ผู้สนับสนุนหลัก

SAIJO DENKI

Tax and Legal Counsellors

Seri Manop & Doyle

**SATYAPON
& PARTNERS**
THAILAND Intellectual Property Law Firm

**Baker
McKenzie.**

ผู้สนับสนุนร่วม

WEERAWONG C&P
WEERAWONG, CHINNAVAT & PARTNERS LTD.

DEJ-UDOM & ASSOCIATES
Attorneys-at-Law

โครงการวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 02 613 2109 อีเมล tu.lawjournal@tu.ac.th

ความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบสหภาพยุโรปที่
1215/2012 ต่อรัฐที่สาม*
Relationships and Effects of the Regulation (EU)
No 1215/2012 against Third States

กิตติวัฒน์ จันทร์แจ่มใส[†]

รองศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Kittiwat Chunchaemsai

Associate Professor, Faculty of Law, Thammasat University

วันที่รับบทความ 7 สิงหาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 8 ตุลาคม 2567; วันตอบรับบทความ 12 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

โดยรากฐานแนวคิดและโครงสร้างทางกฎหมายโดยทั่วไป Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast) เรียกในที่นี้ว่า “กฎระเบียบที่ 1215/2012” นั้น แม้จะได้รับการจัดทำขึ้นโดยมุ่งหมายต่อการเสริมสร้างความเป็นระบบระเบียบทางกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เพื่อความเป็นเอกภาพทางกฎหมายภายในสหภาพยุโรป อันเป็นการก่อให้เกิดความสัมพันธ์และผลกระทบภายใน

* บทความวิจัยฉบับนี้ ผู้เขียนได้เรียบเรียงขึ้นด้วยการสรุปใจความสำคัญเพื่อนำเสนอข้อค้นพบของงานวิจัยจาก รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบสหภาพยุโรปที่ 1215/2012 ต่อรัฐที่สาม” ซึ่งได้รับการสนับสนุนการวิจัยจาก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2567.

[†] น.บ. (เกียรตินิยมอันดับสอง), น.ม. (กฎหมายการค้าระหว่างประเทศ) ธรรมศาสตร์, น.บ.ท., LL.M. (International Business Law) LSE, Ph.D. Durham.

ระหว่างบรรดารัฐสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยกันเองเป็นสำคัญก็ตาม แต่เมื่อพิจารณากฎเกณฑ์ตามกฎระเบียบฉบับนี้อย่างถี่ถ้วน ตลอดจนตรวจสอบสภาพความมีผลใช้บังคับทางกฎหมายที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นได้แล้ว ก็พบว่าโดยเจตนาได้ว่า กฎระเบียบฉบับนี้นำมาซึ่งการก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์และผลกระทบภายนอกต่อรัฐที่สาม หรือรัฐซึ่งมิได้เป็นรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยเช่นกัน

บทความวิจัยฉบับนี้ มาจากการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ต่อรัฐที่สาม รวมทั้งรัฐไทย อย่างเป็นทางการวิจัยในเชิงหลักการทางกฎหมาย และในเชิงการปรับใช้กฎหมายในลักษณะของการวิจัยประยุกต์ ด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ความสัมพันธ์และผลกระทบภายนอกในแต่ละเรื่องของกฎระเบียบดังกล่าวต่อรัฐที่สาม ครอบคลุมเรื่องเขตอำนาจศาล การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา ตลอดจนวิธีพิจารณาความระหว่างประเทศบางเรื่อง สำหรับคดีแพ่งและพาณิชย์ที่มีลักษณะระหว่างประเทศ ภายใต้ขอบเขตการใช้บังคับที่กฎระเบียบฉบับนี้กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่ความพยายามในการวางแนวทางที่เป็นไปได้ในการรับมือกับกฎระเบียบฉบับนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากมุมมองของภาครัฐและภาคเอกชนในประเทศไทยและบนพื้นฐานของระบบกฎหมายไทย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กฎระเบียบที่ 1215/2012 กำหนดวางกฎเกณฑ์ที่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ ระหว่างกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยกันเอง กับกฎเกณฑ์ที่เชื่อมโยงไปยังหรือส่งผลกระทบต่อรัฐที่สาม โดยการวางกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันนั้น แม้จะพออธิบายได้ในบริบทภายในสหภาพยุโรปเอง แต่ก็ไม่สมเหตุสมผลนักเมื่อพิจารณาจากมุมมองของรัฐที่สาม ทั้งยังค้านกันกับแนวคิด หลักการ และกฎเกณฑ์ทางกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล อย่างที่ควรจะเป็นในบริบทของนานาชาติสากล รวมทั้งที่สหภาพยุโรปได้ก่อตั้งและพัฒนากฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลนี้มาจนปัจจุบัน ในท้ายที่สุดของงานวิจัย จึงได้ให้ข้อเสนอแนะทั้งในทางภาคปฏิบัติต่อเอกชนไทยบนพื้นฐานของระบบกฎหมายไทยที่เป็นอยู่ และในทางภาคทฤษฎีต่อระบบกฎหมายไทยที่ควรจะได้มีการพัฒนาต่อไป เพื่อประโยชน์ในการรับมือกับกฎหมายสหภาพยุโรปในเรื่องนี้

คำสำคัญ : สหภาพยุโรป กฎระเบียบ 1215/2012 ความสัมพันธ์ ผลกระทบ ภายนอก ไทย รัฐที่สาม

Abstract

At its source and on its structure, Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast), or hereinafter referred to as “the Regulation No 1215/2012”, has been prepared with the aim of

strengthening the regional private international law system. Its fundamental aim is to ensure legal uniformity within the European Union Member States. However, the rules laid down in the Regulation along with their application do not govern merely internal relationships and effects within the Member States, but also create external relationships and effects against third States or non-Member States.

This article was based on the research conducted in order to analyse external relationships and effects of the Regulation No 1215/2012 against third States, including but not limited to Thailand, on the basis of doctrinal and applied legal research methodologies. Its contents cover jurisdiction, recognition and enforcement of judgments, and some procedural matters concerning international civil and commercial disputes falling within the scope of the Regulation. The main purpose of this research is to serve as an attempt to lay out possible ways to deal with this Regulation, both from the public sectors and the private sectors in Thailand based on the current Thai legal system.

The main outcome of this research exhibits that the Regulation No 1215/2012 does impose the rules leading to relationships and effects against third States in a way that is different from those governing relationships and effects between the Member States. Though explainable within the European Union context, the different imposition of those rules amounts to unjustifiable treatment considering the third States' perspective. Those rules also contradict the concepts, principles, and rules of private international law as it should be in the global context and as it has been founded and developed in Europe until now. In the end of this research, suggestions have then been given both in practice to Thai private sectors based on the existing Thai legal system and in theory towards the Thai legal system that should be further advanced in the interests of dealing with the European Union law on this matter.

Keywords: European Union, regulation, 1215/2012, relationships, effects, external, Thailand, third States

1. บทนำ

ความเบื้องต้นและสภาพปัญหา จากความมุ่งหมายของสหภาพยุโรป (European Union: EU) ในการวางรากฐานให้ภูมิภาคนี้เป็นพื้นที่แห่งเสรีภาพ ความมั่นคง และความยุติธรรมในระหว่าง “รัฐสมาชิก” (Member States)¹ บนพื้นฐานของการให้ความร่วมมือกันในคดีแพ่งและพาณิชย์ที่มีลักษณะข้ามประเทศ และการก่อให้เกิดการหมุนเวียนได้โดยเสรีของคำพิพากษา (Free circulation of judgments)² จึงได้ออกกฎระเบียบด้านกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (Private international law) เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทของเอกชนในคดีแพ่งและพาณิชย์ที่มีลักษณะระหว่างประเทศโดยทางศาล (International litigation)³ เพื่อเป็นกลไกในการอำนวยความสะดวกอันเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นในการขับเคลื่อนการรวมตัวกันในด้านต่าง ๆ ระหว่างรัฐสมาชิก แต่แม้กฎหมายสหภาพยุโรปจะได้รับการจัดทำขึ้น เพื่อประโยชน์ในการวางกฎเกณฑ์ที่เป็นหนึ่งเดียวกันในระหว่างรัฐสมาชิกเป็นสำคัญมาแต่เดิม คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) ก็ได้มองเห็นศักยภาพของสหภาพยุโรปในการเป็น “ผู้สร้างกฎเกณฑ์ระดับสากล” (A global rule maker)⁴ กล่าวคือ นอกจากมีอำนาจในการออกกฎเกณฑ์ตามกฎหมายสหภาพยุโรปในมิติภายใน (Internal dimension) ให้มีผลใช้บังคับกับรัฐสมาชิกได้แล้ว การวางกฎเกณฑ์นั้นยังสามารถส่งผลต่อมิติภายนอก (External dimension) ออกไปยังรัฐที่มีใช้รัฐสมาชิก (Non-member States) ได้ด้วย ซึ่งท้ายที่สุดย่อมส่งผลสะท้อนกลับเข้ามาเป็นประโยชน์ต่อสหภาพยุโรปเองเช่นกัน ไม่ว่าผลในมิติภายนอกนั้นจะเป็นผลทางกฎหมาย (De jure effects) หรือเป็นผลทางข้อเท็จจริง (De facto effects) ก็ตาม ทั้งนี้ โดยที่สหภาพยุโรปหาจำต้องดำเนินการผ่านระบบของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง (Public international law) เช่น ด้วยการอาศัยกลไกไม่ว่าระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี

¹ สหภาพยุโรปมีจำนวนรัฐสมาชิก 27 ประเทศ <https://european-union.europa.eu/index_en> สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2567.

² Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union (2016/C 202/01) Articles 67 และ 81.

³ กิตติวัฒน์ จันทน์แจ่มใส, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เล่ม 2 : วิธีพิจารณาความระหว่างประเทศ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2567) 8-9.

⁴ European Commission, ‘Commission Staff Working Document on The External Dimension of the Single Market Review’ (2007) SEC (2007) 1519 Final, para 2(b) “The EU is emerging as a global rule maker... increasingly serving as a reference point in third countries as well as in global and regional fora.” European Group for Private International Law, ‘Proposed Amendment of Regulation 44/2001 in order to apply it to external situations’ (Bergen 2008) <<https://gedip-egpil.eu/en/documents/>> สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2567: “...the growth of the external powers of the Union in civil and commercial matters... enlarging the scope of [Regulation 44/2001] to cover cases having links to third countries...”

ในการจัดทำหรือเข้าร่วมเป็นภาคีสัญญาระหว่างประเทศ อันย่อมต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจและความตกลงร่วมกันกับรัฐที่เกี่ยวข้อง กล่าวโดยเฉพาะคือ รัฐที่มีใช้รัฐสมาชิก แต่อย่างไร⁵

กฎระเบียบด้านกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลที่ทำการศึกษาวิจัยในที่นี้ ได้แก่ “Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast)” ซึ่งต่อไปในบทความนี้จะเรียกว่า “กฎระเบียบที่ 1215/2012”⁶ อันมุ่งหมายมาแต่ต้นที่จะก่อให้เกิด “ความสัมพันธ์และผลกระทบภายใน” (Internal relationships and effects) ต่อรัฐสมาชิก ด้วยการวางกฎเกณฑ์เรื่องเขตอำนาจศาล การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา ตลอดจนวิธีพิจารณาความบางเรื่อง ตามขอบเขตการใช้บังคับที่กำหนดไว้⁷ โดยให้มีผลใช้บังคับทางกฎหมายโดยตรง (Direct application) ต่อทุกรัฐสมาชิก กล่าวคือ ศาลของรัฐสมาชิกจำเป็นต้องพิจารณาและปรับใช้กฎระเบียบนี้โดยตรง มีอาจนำเอากฎหมายภายในว่าด้วยเรื่องเดียวกันนี้ของรัฐตนมาพิจารณาและปรับใช้ได้ เว้นแต่กฎระเบียบจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

⁵ Alex Mills, 'Private International Law and EU External Relations: Think Local Act Global, or Think Global Act Local?' (2016) 65 International & Comparative Law Quarterly 541; ผลในมิติภายนอกประกอบกับขอบเขตอำนาจของสหภาพยุโรป ที่มีได้มีจำกัดเพียงภายในระหว่างรัฐสมาชิก (Internal competence) แต่ยังมีอำนาจโดยปริยายต่อเรื่องภายนอก (Implied external competence) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องตามอำนาจภายในด้วยนี้ ได้รับการศึกษาในเชิงสังคมวิทยากฎหมายและในเชิงการประสานกฎหมายระหว่างประเทศ นำมาสู่การเรียกขานว่า “ผลจากกรุงบรัสเซลล์” (The Brussels Effect) สื่อนี้ถึง ผลจากการออกกฎหมายของสหภาพยุโรป ที่นอกจากจะเกิดผลภายในสหภาพยุโรปเองแล้วยังส่งผลออกมาภายนอกต่อนานาชาติได้ด้วย ไม่ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจของสหภาพยุโรปหรือไม่ก็ตาม; Anu Bradford, *The Brussels effect: How the European Union Rules the World* (Oxford University Press 2020) 1-6 และ ch 3; Ioanna Hadjiyianni, 'The European Union as a Global Regulatory Power' (2021) 41 Oxford Journal of Legal Studies 243.

⁶ เพื่อความชัดเจนและป้องกันความสับสนกับกฎระเบียบและอนุสัญญาเรื่องเดียวกันที่ใช้บังคับมาก่อนหน้านี้ เรียกในที่นี้ว่า “กฎระเบียบที่ 44/2001” และ “อนุสัญญากรุงบรัสเซลล์ 1968” ชื่อเต็มตามลำดับคือ “Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters” และ “Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters 1968.”

⁷ กฎระเบียบที่ 1215/2012 Articles 1-3 กล่าวในสาระสำคัญตามเนื้อหาของเรื่อง คือ กฎระเบียบนี้ไม่ใช้บังคับกับเรื่องภาษีอากร ภาษีศุลกากร การกระทำในทางปกครอง หรือความรับผิดชอบของรัฐ ทั้งไม่ใช้บังคับกับเรื่องสถานะหรือความสามารถของบุคคลธรรมดา สิทธิในทรัพย์สินอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์แห่งการสมรสหรือความสัมพันธ์อื่นที่ส่งผลในทำนองเดียวกัน ล้มละลายหรือกระบวนการอื่นในทำนองเดียวกัน ประกันสังคม อนุญาโตตุลาการ หนี้อุปการะเลี้ยงดูอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางครอบครัว ตลอดจนพินัยกรรมและมรดก; อนึ่ง เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเนื้อหาความยาวของบทความ จึงมีอาจนำเอาตัวบทกฎหมายของกฎระเบียบนี้มาลงไว้ในบทความได้ แต่โดยจะได้อาศัยการอ้างอิงแทน. ศึกษากฎระเบียบฉบับเต็มได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32012R1215>> สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2567.

แต่เมื่อพิจารณาฎระเบียบนี้โดยถ้อยถ้วนแล้วจะพบว่า นำมาซึ่งการก่อให้เกิด “ความสัมพันธ์และผลกระทบภายนอก” (External relationships and effects) ต่อรัฐที่มีได้เป็นรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรป หรือ “รัฐที่สาม” (Third States)⁸ ด้วยเช่นกัน กล่าวตั้งต้นคือ โดยฎระเบียบฉบับนี้ รัฐสมาชิกย่อมไม่อาจเข้าผูกพันเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับฎระเบียบนี้ได้โดยลำพังตนเอง เว้นแต่อนุสัญญานั้นจะไม่ขัดแย้งกับฎระเบียบหรือยอมให้ฎระเบียบนี้มีผลใช้บังคับเหนือกว่า⁹ ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สามยังปรากฏให้เห็นเป็นกฎเกณฑ์แจ้งชัดผ่านการใช้คำว่า “Third States” ตั้งแต่ในอนุสัญญากรุงบรัสเซลส์ 1968¹⁰ ว่าด้วยเรื่องการปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา ต่อเนื่องมายังฎระเบียบที่ 44/2001 ครั้นเมื่อแก้ไขปรับปรุงเป็นฎระเบียบที่ 1215/2012 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับรัฐที่สามได้รับการเพิ่มเติมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และกระจายไปในส่วนต่าง ๆ ของฎระเบียบ อาทิ กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลของรัฐสมาชิกเหนือจำเลย ซึ่งมีได้มีภูมิลำเนาอยู่ในสหภาพยุโรป หลักคดียุติในระหว่างพิจารณาของศาลอื่นซึ่งเป็นศาลของรัฐที่สาม และเหตุปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลในรัฐสมาชิกอื่นเนื่องมาจากคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม

นอกจากนั้น กฎเกณฑ์ซึ่งใช้บังคับในระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกัน กับกฎเกณฑ์ซึ่งใช้บังคับต่อรัฐที่สามนั้น ตามฎระเบียบที่ 1215/2012 มิได้เหมือนกันหรือวางอยู่บนกฎเกณฑ์เดียวกันทั้งหมด แต่มีความแตกต่างกันทั้งในเชิงโครงสร้าง ตัวบทกฎหมาย ผลทางกฎหมาย การใช้การตีความ และการมุ่งให้ความคุ้มครองเพียงเอกชนในสังกัดของรัฐสมาชิกแต่ละเลยเอกชนในสังกัดของรัฐที่สาม¹¹ ฎระเบียบนี้จึงถูกโต้แย้งถึงความไม่สมเหตุสมผลทางกฎหมาย (Unjustifiable) กระทั่งถูกกล่าวหาว่าเป็นกฎหมายที่มีลักษณะสองมาตรฐาน (Double standard) และเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ระหว่างรัฐสมาชิกกับรัฐที่สาม ทั้งยังวางกฎเกณฑ์บังคับให้รัฐสมาชิกจำต้องปฏิบัติตามแนวทางนี้

⁸ ตามฎระเบียบที่ 1215/2012 Article 73(1) ฎระเบียบฉบับนี้ย่อมไม่มีผลกระทบต่อการใช้บังคับอนุสัญญาลาโน ค.ศ. 2007 (Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters หรือ Lugano Convention 2007) ดังนั้น ในกรณีซึ่งรัฐที่สามรัฐใดเป็นภาคีอนุสัญญาลาโน ค.ศ. 2007 (ไอซ์แลนด์ นอร์เวย์ และสวิตเซอร์แลนด์) ความสัมพันธ์กับรัฐสมาชิกจึงย่อมเป็นไปตามอนุสัญญาฉบับนี้ ทั้งนี้ ภายใต้ขอบเขตการใช้บังคับและกฎเกณฑ์ของอนุสัญญาฉบับดังกล่าว. Andrea Bonomi, ‘Relationship with Other Instruments’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (eds), *The Brussels I Regulation Recast* (Oxford University Press 2015) 573-587.

⁹ Ulrich Magnus and Peter Mankowski (eds), *European Commentaries on Private International Law: Brussels Ibis Regulation - Commentary* (Otto Schmidt 2023) 26; Robert Schütze, *An Introduction to European Law* (4th edn, Oxford University Press 2023) ch 3.

¹⁰ Bernard Audit and George A Bermann, ‘The Application of Private International Norms to “Third Countries”: The Jurisdiction and Judgments Example’ in Arnaud Nuyts and Nadine Watté, *International Civil Litigation in Europe and Relations with Third States* (Bruylant 2005) 63-65.

¹¹ Olivia Struyven, ‘Exorbitant Jurisdiction in the Brussels Convention’ (1998) 35 *Jura Falconis* 521, 523.

ด้วยการกล่าวอ้างถึงประโยชน์และความเป็นหนึ่งเดียวกันทางกฎหมายของสหภาพยุโรปเป็นที่ตั้งถ่ายเดียว¹² อันอาจนำการใช้กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลไปสู่ความอยุติธรรม (Injustice) ก่อให้เกิดผลกระทบในทางร้ายต่อระบบระเบียบของกฎหมายในระดับระหว่างประเทศ (International legal order) โดยรวม อันไม่อาจเป็นที่ยอมรับในนานาชาติได้แล้ว จึงเป็นปัญหาสำคัญอันสมควรที่จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนไปยังสหภาพยุโรปให้ทบทวนและแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบนี้¹³ อนึ่ง แม้ในชั้นพิจารณาเพื่อแก้ไขกฎระเบียบที่ 44/2001 ก่อนมาเป็นกฎระเบียบที่ 1215/2012 จะปรากฏชัดในข้อเสนอของคณะกรรมการการยุโรปรวมทั้งจากภาควิชาการ¹⁴ ให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับรัฐที่สามให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือ การแก้ไขกฎเกณฑ์เรื่องเขตอำนาจศาลให้ขยายครอบคลุมไปยังจำเลยจากรัฐที่สาม การแก้ไขปัญหาเรื่องการฟ้องซ้อนข้ามประเทศกรณีหากปรากฏว่ามีคดีเดียวกันอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลในรัฐสมาชิกและศาลในรัฐที่สาม บนพื้นฐานของแนวคิดการกำหนดกฎเกณฑ์อย่างเป็นสากล (Universal approach) ในระดับระหว่างประเทศก็ตาม

¹² Trevor C Hartley, 'The Brussels Convention in International Perspective' (2018) 3 *Revue critique de droit international privé* 495, 497: "...double standards and discrimination among the Member States (Contracting States) are strictly prohibited, but discrimination against non-member States is a noticeable feature."

¹³ Symeon C Symeonides, 'The Brussels I Regulation and Third Countries' (2018) SSRN <<https://ssrn.com/abstract=3231715>> สืบค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2567; Richard Fentiman, 'Civil Jurisdiction and Third States: Owusu and After' (2006) 43 *Common Market Law Review* 705; Johannes Weber, 'Universal Jurisdiction and Third States in the Reform of the Brussels I Regulation' (2011) *Rabel Journal of Comparative and International Private Law* 619, 621; Motoko Yoshida, 'Changes of Jurisdiction Rules and Relevance for Third States' (2015) 5 *International Journal of Procedural Law* 5, 8; คดีตั้งต้นสำคัญในการเรียกร้องให้สหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎหมายเรื่องนี้ต่อรัฐที่สาม คือ Case C-281/02 *Owusu v Jackson* [2005] ECR I-1381 ซึ่งศาลยุติธรรมแห่งประชาคมยุโรปในขณะนั้น ปัจจุบันคือ ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (Court of Justice of the European Union: CJEU) ได้วินิจฉัยตามอนุสัญญากรุงบรัสเซลส์ 1968 ว่า การใช้บังคับอนุสัญญามีได้ถูกกำหนดให้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่า นิติสัมพันธ์ในคดีจำต้องมีความเกี่ยวข้องกับรัฐภาคี ศาลของรัฐภาคีในที่นี้คือศาลอังกฤษจึงไม่อาจนำเอากฎหมายภายในของตนมาใช้ เพื่อปฏิเสธความมีเขตอำนาจศาลตามที่อนุสัญญากำหนดไว้ได้ แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงว่า ศาลของรัฐซึ่งมิใช่รัฐภาคีจะเป็นศาลที่มีเขตอำนาจศาลได้อย่างเหมาะสมมากกว่าและคดีก็ได้ตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลของรัฐภาคีอื่นเลยก็ตาม คำวินิจฉัยนี้คงได้รับการยึดถือต่อเนื่องมาสู่การใช้บังคับกฎระเบียบที่ 44/2001 และกฎระเบียบที่ 1215/2012; ปัจจุบันสหราชอาณาจักรได้ถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปแล้ว และจึงยอมจัดอยู่ในความหมายของรัฐที่สามตามกฎระเบียบนี้เช่นกัน; Adrian Briggs, *Civil jurisdiction and Judgments* (7th edn, Informa law 2021) 27.

¹⁴ European Commission, 'Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast)' (2010) COM (2010) 748 Final, 5-8; European Group for Private International Law, 'Consolidated version of a proposal to amend Regulation 44/2001 in order to apply it to external situations (Bergen 2008, Padua 2009, Copenhagen 2010)' <<https://gedip-egpil.eu/wp-content/uploads/2010/10/gedip-Bergen.pdf>> สืบค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2567.

แต่ท้ายที่สุดแล้ว รัฐสภายุโรป (European Parliament) ก็ได้ตัดสินใจปรับปรุงแก้ไขเพียงบางเรื่อง บางประเด็นเท่านั้น

ดังนั้นแล้ว ประเทศไทยในฐานะหนึ่งในรัฐที่สาม ย่อมตกอยู่ในความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบที่ 1215/2012 เช่นกัน จึงนำมาซึ่งปัญหาตั้งต้นของงานวิจัยว่า กฎระเบียบนี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และผลกระทบต่อเอกชนไทย ในทิศทางที่ไม่สมเหตุผลหรือเลือกปฏิบัติเพียงใด และเอกชนไทยรวมทั้งภาครัฐโดยเฉพาะศาลไทย ควรมีแนวทางในการรับมือกฎระเบียบนี้ อันรวมไปถึงการแสวงหาและใช้ประโยชน์จากกฎระเบียบนี้ด้วยนั้น บนพื้นฐานของกฎหมายไทยที่เป็นอยู่ และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องควรได้รับการพัฒนาต่อไป อย่างไร ซึ่งปัญหาเหล่านี้ยังมิได้รับการตอบผ่านการศึกษาวิจัยในบริบทของประเทศไทยและกฎหมายไทยอย่างจริงจัง

การศึกษาวิจัย อันเป็นที่มาของบทความนี้ เป็นงานวิจัยพื้นฐาน (Fundamental research) และงานวิจัยประยุกต์ (Applied research) ด้านกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เชื่อมโยงกับกฎหมายวิธีพิจารณาความระหว่งประเทศและกฎหมายสหภาพยุโรป ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าและความรู้ใหม่ในทางวิชาการ และการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติแก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์แก่การอำนวยความสะดวกข้ามประเทศ ผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพในเชิงเอกสาร ด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบภายนอกของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ต่อรัฐที่สาม โดยอาศัยกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาหลักและกฎเกณฑ์ตามกฎระเบียบที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐที่สาม (2) การวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สามของกฎเกณฑ์ตามกฎระเบียบนี้ และ (3) การประมวลผลการศึกษาวิจัย เพื่อวางแนวทางในการรับมือกฎระเบียบนี้บนพื้นฐานของกฎหมายไทยและต่อยอดสู่การพัฒนากฎหมายไทยในอนาคต เป็นสำคัญ¹⁵

โครงสร้างของบทความ แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 เขตอำนาจศาลตามหลักทั่วไป กรณีจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกและกรณีจำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก ส่วนที่ 3 เขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่อง กรณีสัญญาผู้บริโภค สัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล เขตอำนาจศาลเด็ดขาด และเขตอำนาจศาลตามการยอมรับของเอกชน ส่วนที่ 4 หลักคืออยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่น ประเภทคดีเดียวกันและคดีเกี่ยวเนื่องกัน ส่วนที่ 5 การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา รวมทั้งการปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา และสุดท้ายส่วนที่ 6 บทสรุปเชิงวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

¹⁵ การศึกษาวิจัยนี้มีขอบเขตจำกัดคือ มิได้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์และผลกระทบภายในของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ต่อรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยตนเอง มิได้มุ่งศึกษาตราสารระหว่างประเทศอื่นโดยตรง และมีได้ศึกษารวมไปถึงการระงับข้อพิพาทด้วยอนุญาโตตุลาการหรือวิธีการทางเลือกอื่น และในส่วนของรัฐที่สามจะได้ศึกษาวิเคราะห์กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องไปถึงเป็นสำคัญ.

2. เขตอำนาจศาลตามหลักทั่วไป

ปัญหาความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ต่อรัฐที่สาม เริ่มต้นด้วยเรื่องเขตอำนาจศาลของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป ครอบคลุม “เขตอำนาจศาลทั่วไป” (General jurisdiction) ตามหลักภูมิลำเนาจำเลย และ “เขตอำนาจศาลพิเศษ” (Special jurisdiction) ตามหลักมูลคดี กรณีจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก และเขตอำนาจศาลกรณีจำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก ดังนี้

2.1 เขตอำนาจศาลทั่วไปตามหลักภูมิลำเนาจำเลยกรณีจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป

กฎระเบียบที่ 1215/2012 อาศัย “หลักภูมิลำเนาจำเลย” (Domicile of the defendant) เป็นพื้นฐานในการกำหนดเขตอำนาจศาลเหนือตัวจำเลยอย่างเป็นการทั่วไป โดยไม่จำกัดประเภทหรือลักษณะของมูลคดี กล่าวคือ Article 4(1) กำหนดให้บุคคลผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใด ในขณะที่ฟ้องคดี ย่อมถูกฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกรัฐนั้นได้ ภายใต้ขอบเขตความมีผลใช้บังคับของกฎระเบียบนี้ โดยไม่ต้องพิจารณาสัญชาติของบุคคลนั้น ศาลของรัฐสมาชิกจึงมีเขตอำนาจศาลเหนือตัวบุคคลผู้ถูกฟ้องคดีเป็นจำเลยอย่างเป็นการทั่วไป หากจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกเจ้าของศาลนั้น ไม่ว่าจำเลยจะมีสัญชาติของรัฐใด หรือไม่ว่าจำเลยจะมีสัญชาติของรัฐที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่นั้นหรือไม่ ความเกี่ยวข้องในเรื่องสัญชาติ (Nationality) จึงมิใช่จุดเกาะเกี่ยวในเรื่องเขตอำนาจศาล และจึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของการมีสัญชาติหนึ่งสัญชาติใดของจำเลย¹⁶ นอกจากนั้น Article 4(2) ยังกำหนดต่อไปด้วยว่า บุคคลซึ่งมิได้เป็นผู้มีสัญชาติของรัฐสมาชิกที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ ย่อมตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลที่บังคับกับผู้ที่มิใช่สัญชาติของรัฐสมาชิกรัฐนั้น ตามกฎหมายของรัฐสมาชิกที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่นั้นเช่นกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในฐานะโจทก์หรือจำเลยในการฟ้องคดีก็ตาม

การกำหนดเขตอำนาจศาลบนพื้นฐานของหลักภูมิลำเนาจำเลย กรณีจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก แม้เป็นหลักทั่วไปในกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลอันเป็นที่ยอมรับในนานาชาติ สอดรับกับหลักเขตอำนาจศาลเหนือตัวบุคคล (Jurisdiction *in personam*) เขตอำนาจรัฐตามหลักดินแดนเหนือตัวบุคคลผู้อยู่ในรัฐ (Territorial jurisdiction) และแนวคิดในกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ว่าโจทก์ควรฟ้องคดีจำเลยในศาลแห่งรัฐซึ่งเป็นสถานที่หรือบ้านของจำเลย (*Actor sequitur forum rei*) ซึ่งก็คือ ศาลแห่งรัฐที่เป็นภูมิลำเนาของจำเลย เพื่อให้การให้ความคุ้มครองจำเลยในกระบวนการยุติธรรมให้จำเลยมีโอกาสรับรู้ถึงการถูกฟ้องคดี และมีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ในสถานที่อันเป็นบ้าน

¹⁶ Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 100; กิตติวัฒน์ จันทร์แจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 110-115.

หรือภูมิลำเนาของตนเอง ศาลของรัฐอันเป็นที่ตั้งของภูมิลำเนาจำเลยจึงเป็นศาลที่สามารถมีและใช้เขตอำนาจเหนือจำเลยได้อย่างเป็นการทั่วไป¹⁷

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) จาก Article 4(1) จำเลยซึ่งมีสัญชาติของรัฐที่สาม เช่น สัญชาติไทย ย่อมถูกฟ้องคดีต่อศาลในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปรัฐหนึ่งรัฐใดได้ หากมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐนั้น โดยหากจำต้องคำนึงถึงภูมิลำเนาหรือสัญชาติของผู้ฟ้องคดีหรือโจทก์ (Plaintiff) แต่อย่างใด จึงกล่าวได้ว่า แม้โจทก์จะมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สาม เช่น รัฐไทย หรือมีสัญชาติของรัฐที่สาม เช่น สัญชาติไทย ก็สามารถฟ้องคดีจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐหนึ่งรัฐใดนั้นได้ ภายใต้กรอบแห่งกฎเกณฑ์และประโยชน์ที่จะได้รับตามกฎหมายนี้¹⁸ โดยการที่จะวินิจฉัยว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดหรือไม่ กรณีบุคคลธรรมดา ได้รับการกำหนดให้อยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐสมาชิกเจ้าของศาลที่พิจารณาคดีเพื่อจะทำการวินิจฉัยว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่รัฐตนหรือไม่ หรือตามกฎหมายของรัฐสมาชิกรัฐอื่นเพื่อการวินิจฉัยว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่รัฐสมาชิกรัฐอื่นนั้นหรือไม่ แต่กรณีนิติบุคคลนั้น แม้กฎหมายนี้จะได้กำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยภูมิลำเนาของนิติบุคคลไว้ แต่ก็ได้จำเพาะเจาะจงนัก เนื่องจากเป็นการกำหนดอย่างครอบคลุมทุกกรณีต่าง ๆ ที่นานาชาตินิยมนำมากำหนดสัญชาตินิติบุคคล กล่าวคือรัฐซึ่งเป็นถิ่นที่ตามทางการจดทะเบียน (Statutory seat) ถิ่นที่อันเป็นสำนักงานใหญ่ (Central administration) และถิ่นที่ประกอบธุรกิจหลัก (Principal place of business)¹⁹

(2) จาก Article 4(2) ซึ่งกำหนดให้บุคคลผู้มิได้มีสัญชาติของรัฐสมาชิกที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่หรือก็คือ “คนต่างด้าว” (Aliens หรือ Foreigners) เช่น ผู้มีสัญชาติไทย ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลที่ใช้บังคับกับผู้มีสัญชาติของรัฐสมาชิกรัฐนั้นเช่นกัน แม้เป็นการวางกฎเกณฑ์เพื่อให้เกิดการใช้บังคับกฎหมายมีความเท่าเทียมกัน (Equality of treatment) และไม่เลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งสัญชาติ แต่ก็ย่อมมีผลเท่ากับเป็นการขยายขอบเขตความมีผลใช้บังคับของกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลตามกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกรัฐนั้น ให้ใช้บังคับกับบุคคลหรือจำเลยซึ่งมิได้มีสัญชาติของรัฐตนเองได้ เช่นนี้ ผู้ซึ่งแม้เป็นคนต่างด้าวของรัฐสมาชิก หากได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใด ก็จำต้อง

¹⁷ Paul Jenard, *Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters 1968* (Office for Official Publications of the European Communities 1979) 18-19; การกำหนดเขตอำนาจศาลตามหลักภูมิลำเนาจำเลยปรากฏในกฎหมายไทยเช่นกัน. ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 เป็นต้น.

¹⁸ เช่น ในคดี Case C-412/98 *Group Josi v UGIC* [2000] ECR I-5925, 5963, ระหว่างโจทก์ซึ่งเป็นบริษัทจดทะเบียนตามกฎหมายแคนาดาและมีสำนักงานจดทะเบียนในแคนาดา กับจำเลยซึ่งเป็นบริษัทจดทะเบียนตามกฎหมายเบลเยียมและมีสำนักงานจดทะเบียนในเบลเยียม.

¹⁹ กฎระเบียบที่ 1215/2012 Articles 62-63; กิตติวัฒน์ จันทน์แจ่มใส, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เล่ม 1 : การขัดกันแห่งกฎหมาย (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2564) 245; ชุมพร ปัจจุสานนท์, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เล่ม 1 : สัญชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 2, วิญญูชน 2549) บทที่ 8.

ตระหนักถึงความมีเขตอำนาจศาลเหนือตนเองและอย่างเป็นการทั่วไปของศาลแห่งรัฐสมาชิกรัฐนั้นเช่นกัน

2.2 เขตอำนาจศาลพิเศษตามหลักมูลคดีกรณีจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป

“หลักมูลคดี” (Causes of action) ซึ่งเป็นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งในการกำหนดเขตอำนาจศาล สอดรับกับหลักการใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักดินแดน (Territorial principle) เหนือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในรัฐหนึ่งรัฐใด²⁰ ก็ได้รับการกำหนดไว้ในกฎระเบียบที่ 1215/2012 เพียงแต่มีได้อยู่ในลักษณะของการกำหนดความมีเขตอำนาจศาลทั่วไป แต่อยู่ในลักษณะของเขตอำนาจศาลพิเศษ เชื่อมโยงตามเหตุแห่งมูลคดีอันเป็นที่มาของการฟ้องคดีพิพาท เพิ่มเติมไปจากหลักภูมิลำเนา จึงมิได้มีผลใช้บังคับอย่างเป็นเอกเทศโดยลำพังหลักมูลคดีเองอย่างเดียว แต่ใช้โดยผสมผสานกับหลักภูมิลำเนาจำเลยกล่าวคือ ตาม Article 5(1) บุคคลผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใด ย่อมถูกฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกอีกรัฐหนึ่งได้ภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ กฎเกณฑ์ตามหลักมูลคดีนี้จึงใช้บังคับเฉพาะกับจำเลยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐหนึ่งรัฐใดอยู่ด้วยแล้วเท่านั้น ตามแนวคิดที่จะให้ความคุ้มครองแก่จำเลยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก จากเขตอำนาจศาลที่เกินขอบเขตอันสมควรตามกฎหมายภายในของบางรัฐสมาชิกตาม Article 5(2) กฎเกณฑ์นี้จึงไม่มีผลใช้บังคับกับจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สาม²¹

การกำหนดเขตอำนาจศาลตามหลักมูลคดี ปรากฏกฎเกณฑ์เฉพาะใน Article 7 ผ่านการจำแนกประเภทมูลคดีออกเป็นเรื่อง ๆ อาทิ คดีเกี่ยวกับสัญญา ให้ฟ้องต่อศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นถิ่นที่ในการชำระหนี้ตามสัญญา ซึ่งหากเป็นสัญญาซื้อขายสินค้าจะได้แก่ถิ่นที่ในการส่งมอบสินค้าตามสัญญา หากเป็นสัญญาบริการจะได้แก่ถิ่นที่ในการให้บริการตามสัญญา คดีเกี่ยวกับละเมิด ให้ฟ้องต่อศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นถิ่นที่ที่เหตุอันตรายได้เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้น โดยกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลพิเศษตามหลักมูลคดีนี้ ย่อมมีผลใช้บังคับโดยตรงและในทันทีตามที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการกฎเกณฑ์ตายตัว (Rigid rules) มิได้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลแห่งรัฐสมาชิก และได้เปิดโอกาสให้ศาลแห่งรัฐสมาชิกพิจารณาค้นหาศาลที่มีความเหมาะสมที่สุดในความเป็นจริงของแต่ละคดีได้²²

²⁰ กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 116-117.

²¹ Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 101-102; Case C-274/16 *Flightright* [2018] ECLI:EU:C:2018:160.

²² Michiel Poesen, 'Is Specific Jurisdiction Dead and Did We Murder It? An Appraisal of the Brussels Ia Regulation in the Globalizing Context of the HCCH 2019 Judgments Convention' (2021) 26 Uniform Law Review 1, 4-9.

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) จากโครงสร้างการกำหนดใช้หลักมูลคดีโดยเชื่อมโยงกับหลักภูมิลาเนา ให้จำเลยซึ่งมีภูมิลาเนาอยู่ในรัฐสมาชิกอาจถูกฟ้องคดีต่อศาลในรัฐสมาชิกรัฐอื่นที่มูลคดีเกิดขึ้นได้ แม้ตนจะมีภูมิลาเนาอยู่ในรัฐสมาชิกที่มูลคดีเกิดขึ้นก็ตามนั้น จึงมิใช่การกำหนดบนพื้นฐานของหลักมูลคดีอย่างเป็นเอกเทศแยกต่างหากจากหลักภูมิลาเนาจำเลย (Independent rules) และจึงต่างจากการกำหนดเขตอำนาจศาลในกฎหมายไทย ซึ่งอาศัยหลักมูลคดีอย่างเป็นเอกเทศแยกต่างหากจากหลักภูมิลาเนาจำเลย²³

(2) โดยผลของ Article 5(1) บุคคลไม่ว่ามีสัญชาติของรัฐสมาชิกรัฐใด หรือมีสัญชาติของรัฐที่สาม เช่น สัญชาติไทย หากมีภูมิลาเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดแล้ว ย่อมถูกฟ้องคดีต่อศาลในรัฐสมาชิกรัฐอื่นที่ตนมิได้มีภูมิลาเนาอยู่ได้ ตาม Article 7 ซึ่งกฎเกณฑ์ตามหลักมูลคดีนี้มีสภาพบังคับ (Mandatory nature) เช่นเดียวกับหลักภูมิลาเนา กล่าวคือ โจทก์ย่อมฟ้องบุคคลที่เข้าข่ายตามกฎหมายเกณฑ์นั้นเป็นจำเลยต่อศาลของรัฐสมาชิกได้ อย่างเป็นการเพิ่มเติมไปจากหลักภูมิลาเนา โดยผู้ถูกฟ้องเป็นจำเลยมีอาจโต้แย้งเป็นอื่น และศาลของรัฐสมาชิกเองก็มีอาจใช้ดุลพินิจหรือเห็นเป็นอย่างอื่นได้ ทั้งมีอาจนำเอากฎหมายภายในของตนมาปรับใช้อย่างเป็นข้อยกเว้นกฎหมายเกณฑ์นี้ได้เลย²⁴ เช่นนี้ แม้กฎหมายภายในของรัฐสมาชิกรัฐใด จะมีกฎหมายหรือมาตรการเฉพาะในการให้ความคุ้มครองแก่คู่พิพาทในคดีความทางศาลเพียงใด หากศาลของรัฐสมาชิกรัฐนี้ได้รับพิจารณาคดีโดยอาศัยเขตอำนาจศาลตามกฎหมายระเบียบที่ 1215/2012 แล้ว ศาลของรัฐสมาชิกรัฐดังกล่าวก็ไม่อาจหยิบยกนำเอากฎหมายหรือมาตรการเฉพาะในการให้ความคุ้มครองแก่คู่พิพาทนั้นมาใช้บังคับได้ แม้คดีนั้นจะเกี่ยวข้องกับเอกชนผู้มีสัญชาติของรัฐเจ้าของศาลนั่นเอง หรือแม้คดีนั้นจะเกี่ยวข้องกับเอกชนในรัฐที่สามโดยมิได้เกี่ยวข้องกับรัฐสมาชิกรัฐอื่นเลยก็ตาม ดังนี้ เมื่อใดที่ต้องใช้บังคับกฎหมายระเบียบนี้แล้ว เมื่อนั้นเอกชนจากรัฐที่สามย่อมไม่อาจแสวงหาหรือได้รับประโยชน์จากกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกรัฐหนึ่งรัฐใดได้อีกต่อไป

²³ ตัวอย่าง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ มาตรา 4.

²⁴ Case C-185/07 *Allianz SpA and Generali Assicurazioni Generali SpA v West Tankers Inc* [2009] ECR I-686, 698; คดีตัวอย่างได้แก่ Case C-159/02 *Turner v Grovit* [2004] ECR I-3565, 3591-3592 เกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงานระหว่างโจทก์คนสัญชาติอังกฤษ และจำเลยนายจ้างซึ่งเป็นกลุ่มบริษัทประกอบกิจการในหลายประเทศรวมทั้งอังกฤษและสเปน ซึ่งศาลได้วินิจฉัยตามอนุสัญญากรุงบรัสเซลส์ 1968 ห้ามมิให้ศาลของรัฐภาคีคือศาลอังกฤษ อาศัยกฎหมายภายในของตนมาปรับใช้เพื่อกีดกันคำสั่งห้ามฟ้องคดี (Anti-suit injunctions) ต่อศาลของรัฐภาคีอื่นที่มีเขตอำนาจ แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงว่า การฟ้องคดียังศาลของรัฐภาคีอื่นนั้นเป็นการกระทำโดยทุจริต เพียงเพื่อจะให้เกิดความวุ่นวายหรือบ่อนทำลายการดำเนินคดีในรัฐภาคีที่มีการฟ้องคดีเกิดขึ้นครั้งแรกก็ตาม; และคดี *Owusu v Jackson* (เชิงอรรถ 13) ซึ่งศาลวินิจฉัยตามอนุสัญญากรุงบรัสเซลส์ 1968 ห้ามมิให้ศาลของรัฐภาคีคือศาลอังกฤษ นำเอาหลักความไม่สะดวกในการพิจารณาคดี (*Forum non conveniens*) ตามกฎหมายภายในของตน มาใช้บังคับเพื่อจะปฏิเสธเขตอำนาจศาลตามที่อนุสัญญากำหนดไว้ แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงว่า คดีนี้ไม่อาจตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลของรัฐภาคีอื่นได้เลย และศาลของรัฐซึ่งมิใช่รัฐภาคีจะเป็นศาลที่มีเขตอำนาจได้และความเหมาะสมมากกว่าในการพิจารณาพิพากษาคดีก็ตาม; Pippa Rogerson 'Lis Pendens and Related Actions' in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 324.

(3) Article 5(2) เป็นบทกฎหมายซึ่งมุ่งยกเว้นความมีผลใช้บังคับของกฎหมายภายในว่าด้วยเขตอำนาจศาลของบางรัฐสมาชิก ที่ซึ่งถูกตีตรามาแต่เดิมว่า เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งกำหนดเขตอำนาจศาลที่เกินขอบเขตอันสมควร (Exorbitant jurisdiction) เช่น โดยอาศัยเหตุสัญชาติ (Nationality rule) การปรากฏตัวของบุคคล (Presence rule) หรือการปรากฏทรัพย์สินในเขตศาล (Presence of property rule) เพื่อมิให้รัฐสมาชิกที่มีกฎเกณฑ์เช่นนี้ นำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้บังคับกับจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก ความมีเขตอำนาจศาลเหนือจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก จึงต้องเป็นไปตามที่กฎระเบียบกำหนดไว้เท่านั้น แต่บทกฎหมายซึ่งยกเว้นความมีผลใช้บังคับของกฎเกณฑ์ที่กำหนดเขตอำนาจศาลอันเกินขอบเขตอันสมควรไปนั้น หาได้มีผลในการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายขยายรวมไปถึงจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สามแต่อย่างใด

(4) จาก Article 5 ซึ่งนำไปสู่การใช้บังคับ Article 7 นั้น วิเคราะห์ในเชิงหลักการได้ว่า สหภาพยุโรปพยายามวางกฎเกณฑ์เพื่อสร้างความชัดเจนและเจาะจงให้กับขอบเขตของคำว่า “มูลคดี” กล่าวเป็นต้นว่า มูลคดีทางสัญญานั้น Article 7(1) กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าหมายถึงเพียง สถานที่ในการชำระหนี้ตามสัญญา (Place of performance) ไม่รวมถึงสถานที่เกิดสัญญา และยังกำหนดสำหรับสัญญาซื้อขายสินค้าซึ่งเป็นสัญญาต่างตอบแทนเป็นการเฉพาะด้วยว่า สถานที่ชำระหนี้ย่อมได้แก่ สถานที่ซึ่งสินค้าที่ซื้อขายได้ถูกส่งมอบหรือควรถูกส่งมอบเท่านั้น ไม่รวมถึงสถานที่ในการชำระหนี้ราคาซื้อขายสินค้าแต่อย่างใด ความเจาะจงหรือข้อจำกัดในขอบเขตความหมายของมูลคดีตามกฎหมายระเบียบนี้แตกต่างอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ซึ่งคำว่า “มูลคดี” ได้รับการตีความอย่างกว้างว่าหมายถึงต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิอันทำให้เกิดอำนาจฟ้อง ครอบคลุมสถานที่ทุกแห่งที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดขึ้นทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน กรณีคดีที่เกิดจากมูลสัญญาจึงครอบคลุมได้ทั้งสถานที่ที่เกิดสัญญาและสถานที่ในการชำระหนี้ตามสัญญาได้ด้วยนั่นเอง²⁵

2.3 เขตอำนาจศาลกรณีจำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป

กรณีจำเลยซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปรัฐใดเลยหรือซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สาม (Third State-domiciled defendants) นั้น หาใช่ว่ากฎระเบียบที่ 1215/2012 จะไม่กำหนดกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลเกี่ยวข้องไปถึง ด้วยปรากฏกฎเกณฑ์ตั้งต้นจาก Article 6(1) กำหนดให้ความมีเขตอำนาจศาลของแต่ละรัฐสมาชิกเหนือจำเลยในกรณีนี้เป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง อันส่งผลให้ศาลของแต่ละรัฐสมาชิกสามารถมีและใช้เขตอำนาจศาลของตนตามที่กฎหมายภายในของรัฐตนกำหนดไว้ได้ ไม่ว่ากฎเกณฑ์ตามกฎหมายภายในนั้นจะเหมือนหรือแตกต่าง

²⁵ ไพโรจน์ วายุภาพ, *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป* (กรุงเทพฯ พับลิชชิ่ง 2563) 39-52.

อย่างสิ้นเชิงกับกฎระเบียบนี้²⁶ และ Article 6(2) ยังกำหนดกฎเกณฑ์ให้บุคคลซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐหนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะถือสัญชาติใด ก็สามารถได้รับประโยชน์จากกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลตามกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกที่เป็นภูมิลำเนาของตน ในการฟ้องคดีจำเลยซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกได้ เช่นเดียวกับบุคคลผู้มีสัญชาติของรัฐสมาชิกรัฐนั้น

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) จาก Article 6(1) เขตอำนาจศาลของแต่ละรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป เห็นว่าจำเลยผู้ใดมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกหรือจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สามนั้น ย่อมเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง (National jurisdiction rules) อันย่อมแตกต่างกันออกไปได้ มิใช่ว่าจะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันที่มีร่วมกันในระหว่างรัฐสมาชิกเอกเช่นกรณีจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกแต่อย่างใด ดังนี้ หากรัฐสมาชิกรัฐใดกำหนดกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลที่กว้างเกินกว่าที่กฎระเบียบกำหนดไว้ หรือกำหนดเขตอำนาจศาลที่เกินขอบเขตอันสมควรไป ย่อมก่อให้เกิดข้อทักท้วงอันเนื่องมาจากการวางกฎเกณฑ์หรือการปฏิบัติที่ต่างกัน ระหว่างจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกกับจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สาม²⁷ ทั้งพึงสังเกตว่า จำเลยผู้ใดมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกอันตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์นี้ อาจเป็นจำเลยผู้มีสัญชาติของรัฐสมาชิกรัฐหนึ่ง ๆ ก็ได้เช่นกัน ทั้งที่การจัดการใช้เขตอำนาจศาลที่เกินขอบเขตของบางรัฐสมาชิก เป็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งในการออกกฎระเบียบที่ 1215/2012 ดังที่สหภาพยุโรปได้ประกาศให้นานาชาติทราบโดยทั่วกันมาอย่างต่อเนื่องว่า กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลในกฎหมายของบางรัฐสมาชิกเป็นกฎเกณฑ์ที่ไม่เป็นธรรม (Unfair rules) บนพื้นฐานของหลักกฎหมายระหว่างประเทศโดยทั่วไป เพราะกำหนดไว้กว้างจนเกินขอบเขตอันสมควร ไม่อาจเป็นที่ยอมรับได้ในสากล และสมควรถูกยกเลิกหรือจำกัดการใช้บังคับ ดังปรากฏรายการกฎเกณฑ์ในภาคผนวกแนบท้ายตั้งแต่ในอนุสัญญากรุงบรัสเซลส์ 1968 และในกฎระเบียบที่ 44/2001 เช่น กฎเกณฑ์ของฝรั่งเศสซึ่งกำหนดเขตอำนาจศาลโดยอาศัยเหตุสัญชาติ กฎเกณฑ์ของสหราชอาณาจักรซึ่งกำหนดเขตอำนาจศาลโดยอาศัยเหตุการณ์ปรากฏตัว และกฎเกณฑ์ของเยอรมนีซึ่งกำหนดเขตอำนาจศาลโดยอาศัยเหตุการณ์ปรากฏทรัพย์สินตั้งอยู่ในเขตศาล²⁸ ดังนี้ จำเลยซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก

²⁶ เว้นแต่เป็นกรณีเขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่อง ดังที่จะได้อธิบายต่อไปในส่วนที่ 3.

²⁷ Symeon C Symeonides (เชิงอรรถ 13) I; Luigi Mari and Ilaria Pretelli, 'Possibility and Terms for Applying the Brussels I Regulation (Recast) to Extra-EU Disputes' (2013) 15 Yearbook of Private International Law 2014, 214-215.

²⁸ อนุสัญญากรุงบรัสเซลส์ 1968, Annex I; กฎระเบียบที่ 44/2001, Annex I; Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 101-103: "These rules can be described as exorbitant grounds of jurisdiction, which are internationally not acceptable..."; Olivia Struyven (เชิงอรรถ 11) 523-526: "Exorbitant rules of jurisdiction... are 'unfair, unreasonable and illegitimate' from an international point of view."; Paul Jenard (เชิงอรรถ 17) 7 และ 19-20; European Commission (เชิงอรรถ 14) 19-27.

จึงย่อมไม่อาจได้รับความคุ้มครองจากกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลที่ไม่เป็นธรรม บนพื้นฐานของกฎหมายสหภาพยุโรปได้เลย²⁹

(2) การปรับใช้ Article 6(1) กับจำเลยผู้มิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปนั้น จะต้องวินิจฉัยให้ชัดเจนก่อนว่า จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกหรือไม่ ซึ่งการจะวินิจฉัยเรื่อง “ภูมิลำเนา” (Domicile) กรณีบุคคลธรรมดา นั้น กฎระเบียบนี้กำหนดให้ศาลของรัฐสมาชิกที่พิจารณาคดีวินิจฉัยไปตามแต่กรณีคือ กรณีที่จะวินิจฉัยว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกเจ้าของศาลที่พิจารณาคดีหรือไม่ ให้วินิจฉัยไปตามกฎหมายภายในของรัฐตน แต่ในกรณีที่จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกเจ้าของศาลที่พิจารณาคดี และจำเป็นต้องวินิจฉัยว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกหรือไม่ ให้วินิจฉัยไปตามกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกอื่นนั้น ดังนี้ ผลการวินิจฉัยเรื่องภูมิลำเนาจึงอาจแตกต่างกันออกไปได้ ตามแต่กฎหมายและการใช้การตีความของศาลในแต่ละรัฐสมาชิกเอง ปัญหาอีกประการหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นในการวินิจฉัยภูมิลำเนาก็คือ กรณีไม่อาจทราบภูมิลำเนาจำเลย (Unknown domicile) กล่าวคือ กรณีที่ไม่อาจทราบข้อเท็จจริงหรือไม่อาจวินิจฉัยได้แน่ชัดว่า ภูมิลำเนาของจำเลยอยู่ในรัฐสมาชิกใดหรือไม่ ซึ่งศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปได้วางหลักการตีความไว้ว่า การจะพิจารณาว่าจำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกตาม Article 6(1) นั้น จะต้องได้ความตามพยานหลักฐานที่ปรากฏชัดและมีน้ำหนักเพียงพอ (Firm evidence) เพื่อจะสรุปให้ได้ว่า ภูมิลำเนาของจำเลยอยู่นอกสหภาพยุโรป (Outside) เสียก่อน หากไม่ปรากฏพยานหลักฐานที่แน่ชัดและมีน้ำหนักเพียงพอดังกล่าวแล้ว ย่อมไม่อาจด่วนสรุปได้ว่า จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก กรณีเช่นนี้จึงยังคงต้องปรับใช้กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลตามที่กฎระเบียบกำหนดไว้ ไม่อาจเข้าไปใช้บังคับกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลตามกฎหมายภายในของรัฐตนเองได้ ดังนี้ การไม่อาจทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภูมิลำเนาของจำเลยได้ว่า อยู่ในรัฐสมาชิกหรือไม่ ย่อมไม่มีผลเป็นการยกเว้นความมีผลใช้บังคับของกฎระเบียบนี้โดยทันที แม้ว่าจำเลยจะมีสัญชาติของรัฐที่สามก็ตาม³⁰

(3) ความมีผลใช้บังคับของ Article 6(1) อาศัยภูมิลำเนา มิใช่สัญชาติ ดังนี้ เมื่อวิเคราะห์โดยเชื่อมโยงกับกฎหมายว่าด้วยสัญชาติก็จะพบได้ว่า เอกชนที่ได้ทำการแปลงสัญชาติของตนจากเดิมเป็นผู้มีสัญชาติของรัฐที่สาม ไปเป็นผู้มีสัญชาติของรัฐสมาชิกใด โดยที่มิได้ย้ายไปมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกใดด้วยแล้ว ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองหรือประโยชน์จากกฎระเบียบที่ 1215/2012 ทั้งยังคงอยู่ภายใต้บังคับ Article 6(1) ด้วยนั่นเอง แต่กลับกัน เอกชนที่ได้ย้ายไปมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก

²⁹ พิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยจะพบว่า มีการกำหนดเขตอำนาจศาลบนพื้นฐานของ หลักความเกี่ยวข้อง กับโจทก์ทั้งผ่านทางสัญชาติและภูมิลำเนา และหลักการปรากฏทรัพย์สินตั้งอยู่ในประเทศไทยด้วยเช่นกัน. ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 ตรี เป็นต้น.

³⁰ Case C-292/10 *G v Cornelius de Visser* [2012] ECLI:EU:C:2012:142, paras 40-42; Case C-327/10 *Hypoteční banka v Udo Mike Lindner* [2012] ECLI:EU:C:2011:745, para 57(1); Case C-183/23 *Credit Agricole Bank Polska* [2024] ECLI:EU:C:2024:297.

รัฐใดแล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองและประโยชน์ตามที่กฎระเบียบนี้กำหนดไว้ ไม่ว่าเอกชนนั้นจะเป็นผู้มีสัญชาติของรัฐใด จะเป็นสัญชาติของรัฐสมาชิกหรือสัญชาติของรัฐที่สามก็ตาม สถานการณ์และผลที่ตามมาเช่นนี้ จึงส่งผลโดยนัยทำให้ การที่ผู้ใดเข้าไปมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกได้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดเป็นเอกสิทธิ์หรือสิทธิพิเศษ (Privilege) แก่ผู้นั้นภายใต้กฎระเบียบนี้³¹ เช่นเดียวกับผู้มีสัญชาติของรัฐสมาชิก แม้ผู้นั้นจะเป็นผู้มีสัญชาติของรัฐที่สามหรือเป็นคนต่างด้าวในสายตาของสหภาพยุโรปก็ตาม

(4) Article 6(2) เป็นกฎเกณฑ์ที่ให้ผลในทำนองเดียวกันกับ “หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ” (National treatment) ในกฎหมายระหว่างประเทศ³² เพียงแต่โดยอาศัยหลักการมีภูมิลำเนา มิใช่หลักการมีสัญชาติของรัฐ กล่าวคือ ผู้ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกไม่ว่าสัญชาติใด ย่อมสามารถอาศัยกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลตามกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกรัฐนั้น ในการฟ้องคดีจำเลยซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกได้ แม้ว่าตนเองจะมีได้มีสัญชาติของรัฐสมาชิกรัฐนั้นก็ตาม แม้จะวิเคราะห์จากมุมมองของผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติของรัฐสมาชิกได้ว่า กฎเกณฑ์นี้เป็นการวางมาตรฐานเดียวกันภายในรัฐสมาชิก ด้วยการปฏิบัติต่อคนต่างด้าวซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก (Domiciled foreigners) เช่นเดียวกับคนชาติหรือผู้มีสัญชาติของรัฐนั้น (Nationals) แต่กฎเกณฑ์นี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบในทางร้ายต่อจำเลยซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก โดยเฉพาะรัฐสมาชิกที่กำหนดเขตอำนาจศาลไว้อย่างกว้างจนเกินขอบเขตอันสมควร เนื่องจากจะมีใช้เพียงคนสัญชาติของรัฐตนเท่านั้นที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากเขตอำนาจศาลที่เกินขอบเขตอันสมควรนั้นได้ แต่ยักรวมถึงคนต่างด้าวที่หากได้เข้ามามีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐตนเมื่อใดแล้ว ก็ย่อมสามารถแสวงหาและใช้ประโยชน์จากเขตอำนาจศาลที่เกินขอบเขตอันสมควรในการฟ้องคดีจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สามได้เช่นกัน³³ เช่น กรณีจำเลยเป็นผู้ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย นั่นเอง

3. เขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่อง

ปัญหาความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สามของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ว่าด้วยเขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่อง (Specific jurisdiction) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดและเหตุผลพิเศษของแต่ละเรื่อง ครอบคลุม 4 เรื่อง ได้แก่ “เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาผู้บริโภค” (Jurisdiction over

³¹ Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 107-108.

³² จารุประภา รักพงษ์, *กฎหมายแห่งองค์การการค้าโลก : การตีความและการวิเคราะห์บทบัญญัติสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2560) 57-58.

³³ อาทิ เขตอำนาจศาลตามหลักสัญชาติโจทก์ในกฎหมายฝรั่งเศส (French Civil Code Article 14) ซึ่งคนต่างด้าวผู้มิได้มีสัญชาติฝรั่งเศสแต่มีภูมิลำเนาอยู่ในฝรั่งเศสจะสามารถใช้ประโยชน์จากหลักนี้ได้เช่นกัน จนกล่าวได้ว่า คนต่างด้าวไม่ว่าสัญชาติใดหากเข้าไปมีภูมิลำเนาอยู่ในฝรั่งเศสได้แล้ว ย่อมสามารถฟ้องคดีผู้ใดก็ได้ในโลกนี้เป็นจำเลยต่อศาลฝรั่งเศส หากว่าผู้นั้นมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดเลย; Reinhold Geimer, ‘The Brussels Convention-Successful Model and Old-Timer’ (2002) 4 European Journal of Law Reform 19, 21.

consumer contracts) “เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล” (Jurisdiction over individual contracts of employment) “เขตอำนาจศาลเด็ดขาด” (Exclusive jurisdiction) และ “เขตอำนาจศาลตามการยอมรับของเอกชน” (Prorogation of jurisdiction) อธิบายตามลำดับดังนี้

3.1 เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาผู้บริโภค

เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาผู้บริโภคกำหนดไว้เฉพาะใน Articles 17-19 เพื่อให้ความคุ้มครองเรื่องเขตอำนาจศาลแก่ “ผู้บริโภค” (Consumers)³⁴ ซึ่งอยู่ในสถานะเป็นคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า (The weaker party) มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า หรืออาจขาดประสบการณ์ในการดำเนินคดีทางศาลให้สามารถฟ้องคดีคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการค้า (Traders) ต่อศาลตามที่กำหนดไว้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปหรือไม่ และในกรณีที่ผู้บริโภคเข้าทำสัญญากับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก แต่มีสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นโดยอยู่ในรัฐสมาชิก ก็ย่อมถือได้ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก ซึ่งเป็นที่ตั้งของสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่น สำหรับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการดำเนินการของสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นนั้น

เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาผู้บริโภคตาม Article 18 ครอบคลุมทั้งกรณีผู้บริโภคเป็นฝ่ายฟ้องคดี และกรณีผู้บริโภคเป็นฝ่ายถูกฟ้องคดี โดยผู้บริโภคจะฟ้องคดีคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งต่อศาลของรัฐสมาชิก ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของคู่สัญญาฝ่ายนั้นก็ได้ หรือจะฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นภูมิลำเนาของตนก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงภูมิลำเนาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ในทางกลับกัน ผู้บริโภคจะถูกฟ้องคดีโดยคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้เฉพาะต่อศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้บริโภคเท่านั้น ทั้งนี้ โดยไม่กระทบต่อสิทธิในการฟ้องแย้ง (Counter-claim) ในศาลของรัฐที่มีการฟ้องคดีหลักเกิดขึ้น ตามกฎระเบียบนี้แล้ว นอกจากนั้น คู่สัญญายังไม่อาจอาศัยการทำข้อตกลงเลือกศาล (Choice of court agreements) มาเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลเหนือสัญญาผู้บริโภคให้เป็นอย่างอื่นอย่างเป็นการทั่วไปได้ เว้นแต่จะเป็นไปตามที่ Article 19 กำหนดเงื่อนไขข้อจำกัดไว้เท่านั้น กล่าวคือ

³⁴ กฎระเบียบที่ 1215/2012 กำหนดความหมายของสัญญาผู้บริโภค (Consumer contracts) ไว้ใน Article 17 กล่าวคือ สัญญาซึ่งตกลงทำขึ้นโดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ผู้บริโภค” มีวัตถุประสงค์ในการเข้าทำสัญญาอยู่นอกเหนือไปจากการค้าหรือการประกอบอาชีพของผู้นั้น หากว่า (a) เป็นสัญญาซื้อขายสินค้าที่มีการผ่อนชำระหนี้ หรือ (b) เป็นสัญญากู้ยืมเงินที่ทำขึ้นเพื่อการซื้อขายสินค้า โดยจะมีการชำระหนี้คืนด้วยการผ่อนชำระหรือด้วยการใช้เครดิตรูปแบบอื่น หรือ (c) เป็นสัญญาที่ตกลงทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นฝ่ายที่กระทำการในทางพาณิชย์หรือในทางอาชีพอยู่ภายในรัฐสมาชิก ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้บริโภค หรือดำเนินการไม่ว่าด้วยวิธีการใดอันมุ่งหมายกระทำการต่อรัฐสมาชิกอื่นนั้น อันอาจรวมถึงรัฐสมาชิกอื่นด้วยก็ได้ และสัญญาที่ทำขึ้นนั้นอยู่ในขอบข่ายของการกระทำการดังกล่าว ทั้งนี้ โดยไม่ครอบคลุมถึงสัญญาขนส่ง เว้นแต่เป็นสัญญาที่คิดราคารวมทั้งค่าเดินทางและค่าที่พักเข้าด้วยแล้ว.

(1) ข้อตกลงเลือกศาลนั้นได้ทำขึ้นภายหลังที่เกิดข้อพิพาทแล้ว หรือ (2) เป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้บริโภครที่จะสามารถฟ้องคดีต่อศาลของรัฐอื่นเพิ่มเติม หรือ (3) กระทำขึ้นระหว่างคู่สัญญาซึ่งมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ปกติในขณะเข้าทำสัญญา อยู่ในรัฐสมาชิกรัฐเดียวกัน และเป็นการตกลงเลือกศาลของรัฐสมาชิกรัฐนั้นโดยมิได้ขัดแย้งต่อกฎหมายของรัฐสมาชิกรัฐนั้น

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) เริ่มต้นที่ Article 17(2) ซึ่งกำหนดเขตอำนาจศาลสำหรับกรณีที่ผู้บริโภคเข้าตกลงทำสัญญากับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งแม้จะมีได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก แต่มีสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นอยู่ในรัฐสมาชิก จึงส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถฟ้องคดีต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายนั้น โดยผ่านการที่คู่สัญญาฝ่ายนั้นมีสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นในรัฐสมาชิกได้เช่นกัน แม้จะจำกัดเฉพาะสำหรับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการดำเนินการของสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นนั้นเท่านั้นก็ตาม

(2) การมุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคเป็นอันมากตาม Article 18 ด้วยการเปิดให้ผู้บริโภคสามารถฟ้องคดีต่อศาลที่เป็นภูมิลำเนาของผู้บริโภคเองได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงภูมิลำเนาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งตกเป็นจำเลยนั้น ส่งผลให้กฎเกณฑ์นี้มีผลใช้บังคับได้อย่างเป็นการทั่วไปในระดับระหว่างประเทศ (*Erga omnes*) มิใช่จำกัดเพียงภายในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปเท่านั้น กล่าวคือ สิทธิในการฟ้องคดีของผู้บริโภคนี้ใช้ได้ทั้งกับ การฟ้องคดีคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก มีสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นอยู่ในรัฐสมาชิก หรือแม้มิได้มีภูมิลำเนาหรือสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นอยู่ในรัฐสมาชิกเลย³⁵ ดังนี้ ผู้ประกอบธุรกิจจึงอาจถูกผู้บริโภคฟ้องคดีต่อศาลภายในรัฐสมาชิกที่เป็นภูมิลำเนาของผู้บริภคินั้นเองได้ แม้ผู้ประกอบธุรกิจจะมีภูมิลำเนาอยู่นอกรัฐสมาชิก เช่น มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย ก็ตาม

(3) ลักษณะและความหมายของ “สัญญาผู้บริโภค” ที่ตกอยู่ภายใต้การใช้บังคับของกฎระเบียบนี้ จะต้องตีความอย่างเป็นเอกเทศ (Autonomous interpretation)³⁶ ตามหลักกฎหมายของสหภาพยุโรป กล่าวคือ Article 17(1) กำหนดลักษณะสัญญาผู้บริโภคบนพื้นฐานการพิจารณา “วัตถุประสงค์” ของสัญญาเป็นสำคัญ ได้แก่ วัตถุประสงค์ที่ถือได้ว่าเป็นการอยู่นอกขอบเขตทางการค้าหรือการประกอบอาชีพ (Outside trade or profession) ซึ่งเมื่อพิจารณาทฤษฎีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยทั่วไป³⁷ ประกอบกับเปรียบเทียบกับกฎหมายของรัฐที่สาม เช่น กฎหมายไทยนั้น คำว่า “สัญญาผู้บริโภค” มีการกำหนดบทนิยามไว้เป็นการเฉพาะ³⁸ เพื่อประโยชน์ในการให้ความคุ้มครอง

³⁵ Andrea Bonomi ‘Jurisdiction over Consumer Contracts’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 232.

³⁶ Case 150/77 *Bertrand v Paul Ott KG* [1978] ECR 1431, 1431.

³⁷ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค* (พิมพ์ครั้งที่ 3, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2566) 1-9.

³⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3; นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์ (เชิงอรรถ 37) 357-372.

ทางกฎหมายแก่ผู้บริโภคอย่างเป็นการทั่วไป มิได้จำกัดเฉพาะเรื่องการฟ้องคดี ดังนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับนิยามตามกฎระเบียบซึ่งกำหนดขึ้นสำหรับเรื่องเขตอำนาจศาลเท่านั้น จึงย่อมกว้างแคบแตกต่างกันตามความมุ่งหมายของกฎหมายที่แตกต่างกันได้

(4) สำหรับเงื่อนไขความเป็นสัญญาผู้บริโภคตาม Article 17(1)(a) และ (b) นั้น หากจำต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงว่า คู่สัญญาซึ่งเป็นฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจ ได้มีกิจกรรมทางธุรกิจหรือความเชื่อมโยงอื่นใดกับรัฐสมาชิกซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้บริโภคหรือไม่ ด้วยสหภาพยุโรปมองว่า กรณีเหล่านี้เป็นสัญญาซึ่งมีความเสี่ยงในการแสวงหาผลประโยชน์สูง (High risks of exploitation) อาจนำพาฝ่ายผู้บริโภคไปสู่การถูกเอารัดเอาเปรียบได้เป็นอันมากหรืออย่างร้ายแรงผ่านระบบการให้สินเชื่อ³⁹ แตกต่างจากกรณี Article 17(1)(c) ที่ซึ่งจะจัดเป็นสัญญาผู้บริโภคได้ก็ต่อเมื่อ คู่สัญญาฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจได้มีกิจกรรมทางพาณิชย์หรือทางการประกอบอาชีพ เชื่อมโยงกับรัฐสมาชิกซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้บริโภคด้วยแล้วเท่านั้น⁴⁰ อันกรณีนี้ผู้ประกอบการธุรกิจย่อมคาดหมายได้ล่วงหน้ามาแต่ต้นว่า ตนอาจถูกฟ้องคดีตามกฎหมายนี้ได้ นอกจากนี้ ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามสัญญาผู้บริโภคฉบับหนึ่ง ๆ หากจำต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกิจกรรมในรัฐที่เป็นภูมิลำเนาของผู้บริโภคนั้นแต่อย่างใด (No causal link) กล่าวคือ แม้สัญญาที่มาจากข้อพิพาทจะมีได้เกิดขึ้นสืบเนื่องหรือเป็นผลโดยตรงมาจาก กิจกรรมทางพาณิชย์หรือทางการประกอบอาชีพที่ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำลงในประเทศนั้นก็ตาม ผู้บริโภคก็สามารถฟ้องคดีต่อศาลของรัฐนั้นได้⁴¹

3.2 เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล

กฎระเบียบที่ 1215/2012 กำหนดกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคลไว้ใน Articles 20-23 ด้วยความมุ่งหมายทำนองเดียวกับสัญญาผู้บริโภค คือ การให้ความคุ้มครองเรื่องเขตอำนาจศาลแก่คู่สัญญาซึ่งเป็นฝ่ายที่อ่อนแอกว่าหรือมีอำนาจต่อรองน้อยกว่า ในกรณีนี้คือ “ลูกจ้าง” (Employees) เมื่อเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งคือ “นายจ้าง” (Employers) เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรมและสมดุลให้แก่ทั้งสองฝ่าย แต่กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลสำหรับสัญญา

³⁹ Andrea Bonomi 'Jurisdiction over Consumer Contracts' in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 217.

⁴⁰ โดยพิจารณาจากการกระทำ (Acts) ของผู้ประกอบการธุรกิจเป็นสำคัญ เช่น การที่ผู้ประกอบการธุรกิจเข้ามาขายสินค้าหรือบริการในรัฐนั้น หรือก่อตั้งเครือข่ายทางธุรกิจของรัฐนั้น ไม่ว่าด้วยการจัดให้มีหรือทำการผ่านผู้แทนจำหน่าย (Sale representatives) ตัวแทน (Agents) หรืออาศัยระบบแฟรนไชส์ (Franchise) รวมทั้งการที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้ทำหรือจัดให้มีการโฆษณาสินค้าหรือบริการไม่ว่าผ่านช่องทางใดไปยังผู้บริโภคในรัฐนั้น แต่กรณีปรากฏเพียงว่า เว็บไซต์ (Website) ของผู้ประกอบการธุรกิจรายใด สามารถเข้าถึงได้จากผู้บริโภคที่อยู่ภายในรัฐหนึ่ง ๆ ย่อมไม่เพียงพอที่จะสรุปว่า ผู้ประกอบการธุรกิจรายนั้น ได้มีกิจกรรมทางพาณิชย์หรือทางการประกอบอาชีพในรัฐนั้นแล้ว. Cases C-585/08 and C-144/09 *Peter Pammer v Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG and Hotel Alpenhof GesmbH v Oliver Heller* [2010] ECR-I 12527.

⁴¹ Case C-218/12 *Lokman Emrek v Vlado Sabranovic* [2013] ECLI:EU:C:2013:666.

จ้างแรงงานรายบุคคลนี้ มิได้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงเฉพาะกับลูกจ้างและนายจ้างภายในสหภาพยุโรปเท่านั้น แต่ยังขยายรวมไปถึงลูกจ้างและนายจ้างภายนอกสหภาพยุโรปด้วย เนื่องจากถูกกำหนดให้มีผลใช้บังคับได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงภูมิลำเนาของจำเลยว่าจะอยู่ในรัฐสมาชิกหรือไม่

เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล แบ่งเป็น 3 กรณี คือ Article 21 กรณีลูกจ้างฟ้องนายจ้าง Article 22 กรณีนายจ้างฟ้องลูกจ้าง และ Article 23 กรณีข้อตกลงเลือกศาลตามหลักการให้ความคุ้มครองและประโยชน์แก่ลูกจ้าง ทางหนึ่งด้วยการจำกัดทางเลือกของศาลในการฟ้องคดีของนายจ้างว่าจะต้องฟ้องคดีลูกจ้างเฉพาะในศาลของรัฐสมาชิกที่เป็นภูมิลำเนาของลูกจ้างเท่านั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิในการฟ้องแย้ง และอีกทางหนึ่งด้วยการเปิดทางเลือกของศาลที่ลูกจ้างจะฟ้องคดีนายจ้างได้ ได้แก่ ศาลของรัฐสมาชิกที่เป็นภูมิลำเนาของนายจ้าง หรือที่เป็นสถานประกอบการงานปกติของลูกจ้าง หรือหากไม่ปรากฏสถานที่เช่นนั้นก็ได้แก่ ศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นสถานที่ที่เกิดการจ้างงานลูกจ้าง นอกจากนี้ นายจ้างยังไม่อาจอาศัยการทำสัญญาข้อตกลงเลือกศาล เพื่อลดทอนสิทธิหรือความคุ้มครองที่กฎระเบียบกำหนดให้แก่ลูกจ้างได้ เว้นแต่ (1) ข้อตกลงเลือกศาลนั้นจะได้ตกลงทำขึ้นภายหลังเกิดข้อพิพาทแล้ว หรือ (2) ข้อตกลงเลือกศาลนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ลูกจ้างฟ้องคดีนายจ้างในศาลอื่นเพิ่มเติมไปจากที่กฎระเบียบได้กำหนดไว้

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) แม้ Article 21(1)(a) จะเริ่มต้นด้วยหลักภูมิลำเนาจำเลย ด้วยการกำหนดให้นายจ้างถูกฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกที่เป็นภูมิลำเนาของตนได้ แต่เมื่อพิจารณาควบคู่กับ Article 20(2) แล้วจะพบว่า กรณีที่นายจ้างมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก แต่มีสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดแล้ว นายจ้างกรณีเช่นนี้ก็ย่อมถูกฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นนั้นได้เช่นกัน หากว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของสาขา ตัวแทน หรือที่ตั้งในลักษณะอื่นนั้น ทั้งนี้ ไม่ว่านายจ้างจะมีสัญชาติใดก็ตาม⁴²

(2) นอกจากกรณีตาม Article 21(1)(a) และประกอบ Article 20(2) แล้ว นายจ้างยังอาจถูกฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกรัฐอื่นตาม Article 21(1)(b) ได้อีก ทั้งเมื่อพิจารณาควบคู่กับ Article 21(2) ก็ให้เห็นผลทางกฎหมายว่า ใช้บังคับกับนายจ้างซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดเลยเช่นกัน อาทิ นายจ้างไม่ว่าสัญชาติใด แม้ไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดเลย ก็อาจถูกลูกจ้างฟ้องคดีต่อ

⁴² Louise Merrett 'Jurisdiction over Individual Contracts of Employment' in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 247; ตัวอย่างเช่น Case C-154/11 *Mahamdia v Algeria* [2012] ECLI:EU:C:2012:491 ซึ่งเกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล ระหว่างสถานทูตของรัฐแอลจีเรียซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี กับลูกจ้างสัญชาติเยอรมัน ซึ่งศาลได้วินิจฉัยว่า "สถานทูต" (Embassy) ของรัฐที่สามซึ่งตั้งอยู่ในรัฐสมาชิก ย่อมอยู่ในความหมายคำว่า "ที่ตั้ง" (Establishment) ตามกฎระเบียบนี้เช่นกัน ดังนั้น ข้อพิพาทตามสัญญาจ้างแรงงานฉบับนี้ซึ่งลูกจ้างได้ฟ้องนายจ้างเป็นคดีนั้น จึงย่อมตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลของศาลแห่งรัฐสมาชิกซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานทูตนั้นได้.

ศาลของรัฐสมาชิกรัฐหนึ่งรัฐใดได้ หากว่ารัฐสมาชิกรัฐนั้นเป็นสถานที่ประกอบกิจการอันเป็นปกติของลูกจ้าง หรือเป็นสถานที่ที่ธุรกิจอันเกี่ยวข้องกับการจ้างลูกจ้างนั้นตั้งอยู่ ตามแต่กรณี จึงวิเคราะห์ทำนองเดียวกันกับกรณีสัญญาผู้บริโภคได้ว่า Article 21(2) นี้ ย่อมมีผลใช้บังคับอย่างเป็นการทั่วไปในระดับระหว่างประเทศ มิใช่จำกัดเพียงภายในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปเท่านั้น

(3) กรณีนายจ้างฟ้องลูกจ้าง Article 22 กำหนดบังคับให้นายจ้างฟ้องตั้งต้นคดีได้เฉพาะต่อศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นภูมิลำเนาของลูกจ้างในขณะฟ้องคดีเท่านั้น ไม่มีทางเลือกอื่น ไม่ว่านายจ้างจะมีสัญชาติใดหรือจะมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกหรือไม่ และไม่ว่าลูกจ้างของตนนั้นจะมีสัญชาติใดก็ตาม อย่างไรก็ดี กฎเกณฑ์นี้มีผลใช้บังคับเฉพาะกับลูกจ้างที่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกเท่านั้น จึงกล่าวในมุมมองของลูกจ้างได้ว่า ลูกจ้างไม่ว่าสัญชาติใด เช่น สัญชาติไทย หากได้เข้าไปก่อตั้งและมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดได้แล้ว ย่อมได้รับประโยชน์ตามกฎหมายเกณฑ์นี้เช่นกัน

(4) กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายระเบียบนี้ ไม่อาจถูกยกเว้นหรือเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นโดยอาศัยการทำข้อตกลงเลือกศาลได้ หากไม่เป็นไปตาม Article 23 ทั้งนี้ ไม่ว่าข้อตกลงเลือกศาลนั้นจะเป็นข้อตกลงเลือกศาลของรัฐสมาชิกเอง หรือเป็นข้อตกลงเลือกศาลของรัฐที่สามก็ตาม⁴³

3.3 เขตอำนาจศาลเด็ดขาด

“เขตอำนาจศาลเด็ดขาด” ตามกฎระเบียบที่ 1215/2012 หมายถึง เขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่องตามประเภทคดีที่ระบุไว้อย่างเป็นบทบังคับ (Mandatory) ให้ศาลของรัฐตามที่กำหนดไว้เพียงศาลเดียวเท่านั้น เป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีประเภทนั้นได้อย่างเด็ดขาด โดยไม่คำนึงถึงภูมิลำเนาของคู่พิพาทโดยเฉพาะจำเลยตามหลักทั่วไป และศาลของรัฐอื่นย่อมไม่อาจมีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นโดยอาศัยกฎหมายประการอื่นได้ ทั้งเอกชนเองก็ไม่อาจตกลงเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลเด็ดขาดนี้ให้เป็นอย่างอื่นได้ เว้นแต่จะเป็นไปตามข้อยกเว้นที่กำหนดไว้เท่านั้น

กฎหมายเขตอำนาจศาลเด็ดขาดดังกล่าวกำหนดอยู่ใน Article 24 แยกตามประเภทคดี 5 ประเภท เพื่อให้ศาลตามที่กำหนดไว้เป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีได้โดยเด็ดขาด อธิบายโดยหลักตามประเภทคดีได้ดังนี้ (1) คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ศาลของรัฐสมาชิกที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ (2) คดีเกี่ยวกับนิติบุคคล ได้แก่ ศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นถิ่นที่ตั้งหรือที่หนึ่งของบริษัทหรือนิติบุคคลนั้น (3) คดีเกี่ยวกับการทะเบียนภาคีรัฐ ได้แก่ ศาลของรัฐสมาชิกซึ่งการทะเบียนภาคีรัฐนั้นได้รับการเก็บ

⁴³ เช่น ในคดี *Samengo-Turner v J & H Marsh & McLennan (Services) Ltd* [2007] EWCA Civ 723 ซึ่งศาลอังกฤษวินิจฉัยว่า นายจ้างจะฟ้องลูกจ้างได้เฉพาะต่อศาลของรัฐที่เป็นภูมิลำเนาของลูกจ้างคือประเทศอังกฤษเท่านั้น แม้จะปรากฏข้อตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาดระบุให้ศาลแห่งมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เป็นศาลที่มีเขตอำนาจในการระงับข้อพิพาทอันเกิดขึ้นสืบเนื่องจากสัญญาจ้างแรงงานฉบับนี้ก็ตาม.

รักษาไว้ (4) คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ ศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นรัฐที่มีการจดทะเบียนไว้ หรือมีการจดทะเบียนเกิดขึ้น และ (5) คดีเกี่ยวกับการบังคับตามคำพิพากษา ศาลที่มีเขตอำนาจศาลเด็ดขาดได้แก่ ศาลของรัฐสมาชิกซึ่งเป็นศาลที่ทำการบังคับตามคำพิพากษานั้น

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) การกำหนดเขตอำนาจศาลเด็ดขาดตามประเภทเนื้อหาแห่งข้อพิพาท (Subject matters) ให้มีผลใช้บังคับโดยไม่คำนึงถึงภูมิลำเนาจำเลยหรือคู่พิพาทนั้น ย่อมส่งผลให้ศาลของรัฐสมาชิกมีเขตอำนาจศาลเหนือคู่พิพาทที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างประเทศหรือรัฐที่สามได้ทันที ไม่ว่าคู่พิพาทนั้นจะมีสัญชาติใดก็ตาม นอกจากนี้ เมื่อคดีประเภทใดควรตกอยู่ภายใต้ความมีเขตอำนาจศาลเด็ดขาดหรือไม่ นั้น มิได้ปรากฏหลักการเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในระดับสากล แต่เป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ตามนโยบายของแต่ละรัฐเป็นที่ตั้ง⁴⁴ การที่สหภาพยุโรปกำหนดให้ศาลของรัฐสมาชิกมีเขตอำนาจเหนือคดีประเภทหนึ่งประเภทใดได้โดยเด็ดขาด จึงยอมนำมาซึ่งการขัดกันแห่งเขตอำนาจศาลกับศาลของรัฐที่สามได้โดยง่าย⁴⁵

(2) แม้ Article 24 จะกำหนดเป็นบทบังคับให้เพียงศาลเดียวเป็นศาลที่มีเขตอำนาจโดยเด็ดขาดเหนือคดีแต่ละประเภทตามที่กำหนดไว้ แต่ก็มีขอบเขตจำกัดเฉพาะเมื่อศาลที่กำหนดไว้นั้นเป็นศาลของรัฐสมาชิกเท่านั้น จึงเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ด้านเดียว (Unilateral rules) กล่าวคือ หากศาลที่เข้าข่ายตามกฎเกณฑ์แต่ละประเภทคดีที่กำหนดไว้นั้นเป็นศาลของรัฐที่สามแล้ว ก็ย่อมไม่อยู่ภายใต้ความมีผลใช้บังคับโดยเด็ดขาดของกฎเกณฑ์นี้ และจึงย่อมส่งผลให้ศาลของรัฐสมาชิกไม่จำเป็นต้องยึดถือและวินิจฉัยตามกฎเกณฑ์นี้อีก การที่สหภาพยุโรปไม่ตัดสินใจกำหนดเขตอำนาจศาลเด็ดขาดให้ มีผลใช้บังคับอย่างเป็นสากลครอบคลุมรัฐที่สามไปด้วยนั้น⁴⁶ นำหนักของความเด็ดขาดตามเจตนารมณ์ในการกำหนดเขตอำนาจศาลเด็ดขาดจึงย่อมถูกลดทอนลงไป ทั้งยังไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการกำหนดเขตอำนาจศาลโดยเด็ดขาดอย่างแท้จริง เนื่องจากความเด็ดขาดจำกัดเพียงรัฐสมาชิกเท่านั้น

(3) การไม่กำหนดกฎเกณฑ์ให้ครอบคลุมไปถึงรัฐที่สามดังกล่าว ก่อให้เกิดเป็นคำถามในระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเองว่า ศาลของรัฐสมาชิกจะสามารถพิจารณาและวินิจฉัยด้วยตนเอง

⁴⁴ Geert van Calster, *European Private International Law* (2nd edn, Hart Publishing 2016) 72-73; Paul Jenard (เชิงอรรถ 17) 28-29.

⁴⁵ ชุมพร ปัจจุสนนท์, 'ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับการขัดกันแห่งเขตอำนาจศาลของประเทศในทัศนะของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล' วารสารกฎหมาย (2540) 17(1) 39, 39-40 กิตติวัฒน์ จันทน์แจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 135-136; เช่น ในกฎหมายไทย แม้จะมีกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลสำหรับคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ โดยอาศัยถิ่นที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ เช่นกัน แต่ก็มิใช่ว่าจะกำหนดให้ศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่นั้น มีเขตอำนาจศาลได้แต่เพียงศาลเดียวโดยเด็ดขาด เนื่องจากโจทก์ยังอาจเลือกฟ้องคดีต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลก็ได้เช่นกัน. ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 ทวิ; ไพโรจน์ วายุภาพ (เชิงอรรถ 25) 52-59.

⁴⁶ Matthias Lehmann 'Exclusive Jurisdiction' in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 257.

บนพื้นฐานการเทียบเคียง Article 24 ให้ครอบคลุมไปถึงรัฐที่สามด้วยได้หรือไม่ เพื่อที่ศาลของรัฐสมาชิกจะสามารถจำหน่ายคดีหรือปฏิเสธไม่รับพิจารณาคดี ผ่านการให้เหตุผลว่าศาลของรัฐที่สามควรเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีนั้นโดยเด็ดขาด ในทำนองเดียวกับที่กฎระเบียบกำหนดไว้ ประเด็นคำถามนี้เป็นที่รู้จักภายใต้ชื่อแนวคิดทางกฎหมายว่า “ทฤษฎีผลสะท้อนกลับ” (Reflexive effect)⁴⁷ ของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ผ่านการวิเคราะห์ให้ศาลของรัฐสมาชิก ไม่จำเป็นต้องปรับใช้กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลตามกฎระเบียบนี้ในประการอื่นอีก หากคดีประเภทตามที่ Article 24 กำหนดไว้นั้น ชี้นำไปสู่เขตอำนาจศาลของรัฐที่สาม และศาลของรัฐสมาชิกก็ควรวินิจฉัยให้ศาลของรัฐที่สามนั้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเด็ดขาดเช่นกัน เพื่อสะท้อนกลับกฎเกณฑ์ที่กฎระเบียบกำหนดไว้ไปยังรัฐที่สาม แม้การวินิจฉัยเช่นนี้จะส่งผลในท้ายที่สุดทำให้ ศาลของรัฐสมาชิกไม่มีเขตอำนาจศาลในการรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้นก็ตาม

3.4 เขตอำนาจศาลตามการยอมรับของเอกชน

การยอมรับความมีเขตอำนาจศาลของเอกชน ได้แก่ การที่เอกชนยอมอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลของรัฐโดยผ่านการกระทำหรือการแสดงเจตนาของเอกชน อันส่งผลให้ศาลของรัฐนั้นมีเขตอำนาจได้ (Prorogation of jurisdiction) บนพื้นฐานของหลักอำนาจอิสระของเอกชนหรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา (Party autonomy)⁴⁸ ซึ่งตามกฎระเบียบที่ 1215/2012 แบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ Article 25 กรณีเอกชนยอมอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลโดยผ่านการทำข้อตกลงเลือกศาล (Submission by choice of court agreements) กับ Article 26 กรณีเอกชนยอมอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลโดยผ่านการปรากฏตัวต่อศาล (Submission by appearance) ดังนี้

Article 25 กำหนดเป็นหลักให้ศาลตามข้อตกลงเลือกศาลเป็นศาลที่มีเขตอำนาจได้ มีพิกัดบังคับถึงภูมิภาคของคู่สัญญา โดยต้องเป็นการตกลงเพื่อการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้วหรืออาจจะเกิดขึ้น เกี่ยวกับนิติสัมพันธ์หนึ่ง ๆ และเป็นการเลือกศาลหนึ่งศาลใดหรือหลายศาลของรัฐสมาชิกเพียงรัฐเดียว ซึ่งเมื่อข้อตกลงเช่นนี้มีความสมบูรณ์ตามกฎระเบียบกำหนดไว้และคู่สัญญามีได้ตกลงเป็นอย่างอื่นแล้ว ย่อมนำไปสู่ความมีเขตอำนาจศาลโดยเด็ดขาดของศาลที่ถูกเลือกไว้อย่างเป็นทางการทั่วไปตามขอบเขตของข้อตกลงนั้น สำหรับ Article 26(1) กำหนดหลักให้ศาลของรัฐสมาชิกที่ซึ่งจำเลยได้เข้ามาปรากฏตัวต่อศาล มีเขตอำนาจเหนือจำเลยได้ หากการปรากฏตัวต่อศาลมิได้มาเพียงเพื่อโต้แย้งคัดค้านเขตอำนาจศาล และมีใช้กรณีคดีซึ่งศาลของรัฐสมาชิกรัฐอื่นมีเขตอำนาจได้โดยเด็ดขาด ทั้งนี้ เนื่องจากการมาปรากฏตัวต่อศาลโดยสมัครใจ โดยที่มิได้โต้แย้งคัดค้านเขตอำนาจของศาล แต่เข้ามา

⁴⁷ เพิ่งอ้าง; European Parliament and Directorate-General for Internal Policies of the Union, Possibility and Terms for Applying Brussels I Regulation (Recast) to Extra-EU Disputes (Publications Office 2014) 18-19.

⁴⁸ กิตติวัฒน์ จันทร์แจ่มใส (เชิงอรธ 3) 119-121.

เพื่อต่อสู้คดีในเนื้อหาของข้อพิพาทนั้น ย่อมมีผลเท่ากับเป็นการยอมรับเขตอำนาจของศาลเหนือตนเองไปแล้วโดยปริยาย (Tacit prorogation of jurisdiction) ผ่านการกระทำของตนเอง⁴⁹

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) การกำหนดเขตอำนาจศาลตามข้อตกลงเลือกศาลให้มีผลใช้บังคับได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงภูมิลำเนาของคู่สัญญานั้น ย่อมใช้บังคับทั้งกรณีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก และกรณีที่ทั้งสองฝ่ายมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกเลยแต่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สามด้วย จึงเป็นการขยายขอบเขตผลใช้บังคับของข้อตกลงเลือกศาลให้มากขึ้นกว่าเดิมตามกฎหมายระเบียบที่ 44/2001 ซึ่งจำกัดเฉพาะเมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นอย่างน้อยมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก

(2) เขตอำนาจศาลตามข้อตกลงเลือกศาลภายใต้กฎระเบียบที่ 1215/2012 จำกัดเฉพาะการเลือก “ศาลของรัฐสมาชิก” เท่านั้น และต้องเป็นการเลือกศาลของ “รัฐใดรัฐหนึ่งเพียงรัฐเดียว” โดยอาจเลือกเพียงศาลเดียวหรือเลือกอย่างเป็นการทั่วไปครอบคลุมหลายศาลของรัฐนั้นก็ได้ การตกลงเลือกศาลเช่นนี้จะส่งผลให้ศาลที่ถูกเลือกเป็นศาลที่มีเขตอำนาจโดยเด็ดขาดในการพิจารณาคดีตามข้อตกลงเลือกศาลนั้น เว้นแต่คู่สัญญาจะได้ตกลงไว้เป็นอย่างอื่น กฎระเบียบนี้จึงไม่ใช้บังคับกับข้อตกลงเลือกศาลของรัฐที่สาม (Third-State choice of court agreements) ทั้งในกฎระเบียบเองก็มิได้มีกฎเกณฑ์สำหรับเรื่องนี้ไว้⁵⁰ ปัญหาความมีผลใช้บังคับได้ทางกฎหมายของข้อตกลงเลือกศาลของรัฐที่สาม จึงถูกปล่อยให้เป็นเรื่องกฎหมายภายในของแต่ละรัฐที่เกี่ยวข้อง คือ กฎหมายของรัฐที่สามและกฎหมายของรัฐสมาชิกเอง อันหากข้อตกลงเลือกศาลนี้มีความสมบูรณ์ใช้บังคับทางกฎหมายได้แล้ว ย่อมทำให้ปัญหาเขตอำนาจศาลในกรณีนี้ ไม่ตกอยู่ภายใต้ขอบเขตการใช้บังคับของกฎระเบียบอีกต่อไป⁵¹ ดังนั้น แม้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐไทยหรือรัฐที่สามอื่น แต่หากได้ตกลงเลือกศาลของรัฐสมาชิกหรือรัฐหนึ่งโดยสอดคล้องกับ Article 25 แล้ว ศาลของรัฐสมาชิกที่เลือกไว้นั้น ก็จะเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเด็ดขาดในการพิจารณาคดี โดยที่ศาลของรัฐสมาชิกไม่อาจนำเอากฎหมายภายในของตนมาพิจารณาเป็นอย่างอื่นได้ แต่กลับกัน แม้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะมีภูมิลำเนาอยู่รัฐสมาชิก

⁴⁹ การพิจารณาลักษณะหรือวิธีการที่จะนับได้ว่าเป็นการเข้ามาปรากฏตัวต่อศาลแล้ว ตลอดจนวิธีการและขั้นตอนในการโต้แย้งคัดค้านเขตอำนาจศาลนั้น ย่อมเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความของรัฐแห่งศาลที่มีการปรากฏตัวต่อศาลเกิดขึ้น; Case C-48/84 *Hannelore Spitzley v Sommer Exploitation SA* [1985] ECR 787, para 15; Francisco Garcimartin ‘Prorogation of Jurisdiction’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 307-308; แต่สำหรับกรณีผู้บริโภคในสัญญาผู้บริโภคและลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคลนั้น ก่อนที่ศาลจะใช้เขตอำนาจดังที่อาจมีได้จากการปรากฏตัวต่อศาลของจำเลย ศาลจะต้องทำให้แน่ใจว่า จำเลยได้รับการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิในการโต้แย้งเขตอำนาจศาล และผลของการเข้ามาหรือไม่เข้ามาปรากฏตัวต่อศาลนั้นด้วยแล้ว ตามที่ Article 26(2) กำหนดไว้.

⁵⁰ Alexander Richard Eduard Kistler, ‘Effect of Exclusive Choice-of-court Agreements in favour of Third States within the Brussels I Regulation Recast’ (2018) 14 *Journal of Private International Law* 66, 67-68.

⁵¹ Case C-387/98 *Coreck Maritime GmbH v Handelsveem BV and Others* [2000] ECR I-9337, para 19; Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 756-757.

หรือมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐไทยหรือรัฐที่สามอื่น หากได้ตกลงเลือกศาลของรัฐที่สามแล้ว ข้อตกลงเลือกศาลในกรณีหลังนี้ย่อมไม่มีผลใช้บังคับภายใต้กฎระเบียบ ศาลของรัฐสมาชิกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีจึงสามารถนำเอากฎหมายภายในของรัฐตนมาพิจารณาและปรับใช้ได้

(3) แม้ Article 25 จะมุ่งใช้บังคับเฉพาะ “ข้อตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาด” (Exclusive choice of court agreements) แต่ก็ได้ปรากฏข้อจำกัดห้ามการตกลงหรือห้ามความมีผลใช้บังคับของข้อตกลงเลือกศาลในลักษณะอื่น ไม่ว่า “ข้อตกลงเลือกศาลแบบไม่เด็ดขาด” (Non-exclusive choice of court agreements) หรือ “ข้อตกลงเลือกศาลแบบไม่สมมาตร” (Asymmetric choice of court agreements) คงปรากฏหลักทั่วไปเพียงว่า อำนาจอิสระของเอกชนคู่สัญญาในการตกลงเลือกศาลนั้นควรได้รับการยอมรับ⁵² ดังนี้ จึงย่อมไม่อาจสรุปในทันทีได้ว่า กฎระเบียบนี้ไม่ให้การยอมรับข้อตกลงเลือกศาลในลักษณะอื่นเหล่านั้นใช่หรือไม่⁵³

(4) ข้อวิเคราะห์อีกประการหนึ่งที่เชื่อมโยงได้ทั้งรัฐสมาชิกและรัฐที่สามก็คือ การที่สหภาพยุโรปได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยข้อตกลงเลือกศาล ค.ศ. 2005 (The Hague Convention on Choice of Court Agreements 2005)⁵⁴ อันทำให้ศาลของรัฐสมาชิกจำต้องพิจารณาและยอมรับผลทางกฎหมายของข้อตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาด ที่ได้ระบุเลือกศาลของรัฐที่สามซึ่งเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว ตามที่อนุสัญญากำหนดไว้⁵⁵ แต่เมื่อเปรียบเทียบกฎเกณฑ์และขอบเขตการใช้บังคับตามอนุสัญญากับตามกฎระเบียบที่ 1215/2012 แล้ว จะพบได้ว่า อนุสัญญาดังกล่าวมุ่งใช้บังคับกับข้อตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาดเป็นสำคัญเท่านั้น⁵⁶ ในขณะที่กฎระเบียบนี้มีได้จำกัดขอบเขตการใช้บังคับเฉพาะกับข้อตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาดแต่อย่างใด

⁵² Case C-23/78 *Nikolaus Meeth v Glacetal* [1978] ECR 2133; Case C-22/85 *Rudolf Anterist v Crédit lyonnais* [1986] ECR 1951.

⁵³ ปรากฏเพียงข้อเสนอการตีความว่า ความมีผลใช้บังคับทางกฎหมายของข้อตกลงเลือกศาลแบบไม่เด็ดขาดและแบบไม่สมมาตรนั้น ควรขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ตามกฎหมายภายในอันรวมถึงกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายของรัฐสมาชิกที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ. Francisco Garcimartin ‘Prorogation of Jurisdiction’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 296-297 และ 301-302.

⁵⁴ ต่อไปในบทความนี้ขอเรียกว่า “อนุสัญญากรุงเฮก 2005” เป็นอนุสัญญาที่จัดทำขึ้นโดย ที่ประชุมกรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (The Hague Conference on Private International Law) และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2015; กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส, ‘ข้อตกลงเลือกศาลตามอนุสัญญาแห่งกรุงเฮก ค.ศ. 2005: ส่วนศึกษาทั่วไป’ วารสารนิติศาสตร์ (2559) 45(4) 960.

⁵⁵ Trevor Hartley and Masato Dogauchi, *Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention* (Hague Conference on Private International Law 2013) 89-99.

⁵⁶ ข้อยกเว้นตาม Article 22 เปิดให้รัฐภาคีทำประกาศในลักษณะต่างตอบแทน เพื่อใช้บังคับกับข้อตกลงเลือกศาลแบบไม่เด็ดขาดเพิ่มเติมได้.

เมื่อพิจารณาในบริบทของรัฐที่สามซึ่งมิได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮก 2005 เช่น ประเทศไทยนั้น ย่อมวิเคราะห์ได้ว่า ไม่อาจนำเอาอนุสัญญานับนี้มาใช้บังคับในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปได้ ทั้งเมื่อกฎหมายไทย ก็ได้มีบทกฎหมายกำหนดรองรับความมีผลใช้บังคับได้ทางกฎหมายของข้อตกลงเลือกศาลไว้โดยแจ้งชัดเป็นการทั่วไป คงปรากฏมีเพียงการยอมรับในทางวิชาการ ในทางปฏิบัติของสัญญา และในกฎหมายเฉพาะเรื่อง ตลอดจนในความพยายามของศาลไทย โดยอ้างอิงหลักกฎหมายทั่วไประหว่างประเทศเท่านั้น⁵⁷ จึงไม่อาจสรุปได้แน่ชัดว่า ความมีเขตอำนาจศาลตามข้อตกลงเลือกศาลตามกฎหมายสหภาพยุโรปกับกฎหมายของรัฐที่สามซึ่งมิใช่รัฐภาคีอนุสัญญานับนี้ จะเป็นไปในแนวทางเดียวกันหรือไม่ เพียงใด

(5) เรื่องเขตอำนาจศาลตามการปรากฏตัวต่อศาลนั้น แม้จะจำกัดเฉพาะการเข้ามาปรากฏตัวของจำเลยต่อศาลของรัฐสมาชิก แต่ก็หาได้มีข้อจำกัดว่า จำเลยต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐนั้น หรือรัฐอื่นหรือไม่ จึงนำมาซึ่งปัญหาว่า Article 26 ครอบคลุมและใช้บังคับกับจำเลยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดเลยหรือจำเลยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สามด้วยหรือไม่ ซึ่งศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปเห็นว่า กฎเกณฑ์นี้ควรมีผลใช้บังคับโดยมีพิกัดคำนึงถึงภูมิลำเนาจำเลย ศาลของรัฐสมาชิกจึงต้องพิจารณาความมีเขตอำนาจศาลจากการปรากฏตัวของจำเลยตามที่กระเปียบกำหนดไว้ และไม่ว่าอาศัยกฎหมายภายในของตนมาอ้างเป็นฐานในการใช้หรือปฏิเสธความมีเขตอำนาจศาลได้เอง⁵⁸ ดังนี้ สำหรับจำเลยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สาม ซึ่งถูกโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกหนึ่งรัฐใด เมื่อพิจารณาประกอบกับ Article 26 แล้ว จะวิเคราะห์ได้ว่า ย่อมมีทางเลือกอยู่ 2 ทาง กล่าวคือ ทางที่หนึ่งหากไม่ประสงค์ที่จะยอมรับเขตอำนาจศาล ก็สามารถเลือกเข้ามาสู่ศาลเพื่อโต้แย้งคัดค้านเขตอำนาจศาลให้สำเร็จ หรืออาจเลือกไม่มาปรากฏตัวต่อศาลเลย ทางที่สองหากประสงค์ที่จะยอมรับเขตอำนาจศาล ก็สามารถเลือกมาปรากฏตัวต่อศาลเพื่อต่อสู้ในเนื้อหาของคดีโดยไม่โต้แย้งเรื่องเขตอำนาจศาล อันจะส่งผลทำให้ศาลของรัฐสมาชิกที่ตนเข้ามาปรากฏตัวนั้น สามารถมีเขตอำนาจศาลตามกฎหมายนี้ได้⁵⁹

(6) เมื่อพิจารณาผลใช้บังคับของ Article 26 ยังวิเคราะห์ต่อไปได้อีกว่า มีผลเหนือกว่าทั้งข้อตกลงเลือกศาลและเขตอำนาจศาลเหนือสัญญาผู้บริโภคและสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล กล่าวคือ ศาลของรัฐสมาชิกที่จำเลยเข้ามาปรากฏต่อศาลแล้วนั้น ย่อมมีเขตอำนาจศาลเหนือจำเลยได้ทันที แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงด้วยว่า มีการทำข้อตกลงเลือกศาลในระหว่างคู่พิพาทอันรวมถึงจำเลย

⁵⁷ กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 158-164; อธิก อควานันท์, *ร่างสัญญาธุรกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 6, วิญญูชน 2564) 446-481; เขมจุฑา สุวรรณจินดา, *การระงับข้อพิพาททางสัญญาธุรกิจระหว่างประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 2, วิญญูชน 2563) บทที่ 3; พระราชบัญญัติการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ พ.ศ. 2548 มาตรา 65; ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3537/2546 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3281/2562.

⁵⁸ Paul Jenard (เชิงอรรถ 17) 38; Case C-412/98 *Group Josi v UGIC* (เชิงอรรถ 18) para 44.

⁵⁹ Francisco Garcimartin 'Prorogation of Jurisdiction' in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 309.

ไว้ก่อนแล้ว หรือแม้คดีนั้นฝ่ายจำเลยจะเป็นผู้ริโภคในสัญญาผู้บริโภค หรือเป็นลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล อันศาลที่จำเลยมาปรากฏตัวต่อศาลไม่สามารถมีเขตอำนาจศาลได้ตามกฎเกณฑ์เฉพาะเรื่องนั้น ๆ ก็ตาม⁶⁰

อนึ่ง เมื่อพิจารณากฎหมายไทย ก็เห็นได้ว่า ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นมิได้ปรากฏบทกฎหมายกำหนดเขตอำนาจศาลตามการยอมรับของเอกชนโดยผ่านการปรากฏตัวต่อศาลไว้แต่อย่างใด⁶¹

4. หลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่น

“หลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่น” (*Lis pendens*) เป็นหลักสำคัญในกฎหมายวิธีพิจารณาความระหว่างประเทศ⁶² เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคความทับซ้อนกันของเขตอำนาจศาลมากกว่าหนึ่งรัฐ การพิจารณาคดีคู่ขนาน และการขัดกันแห่งคำพิพากษาที่อาจเกิดขึ้นตามมา โดยอาศัยการพิจารณาที่ลำดับ (Order) ในการรับพิจารณาคดีของศาล กล่าวโดยหลักคือ ศาลของรัฐที่รับคดีไว้พิจารณาก่อนเป็นลำดับแรกหรือ “ศาลที่หนึ่ง” ย่อมเป็นศาลที่ควรพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไป โดยให้ “ศาลที่สอง” หรือศาลของรัฐที่รับพิจารณาคดีเดียวกันนั้นในภายหลัง พักการพิจารณาคดีหรือจำหน่ายคดีออกจากการพิจารณา และให้คู่พิพาทดำเนินคดีแต่เพียงในศาลที่หนึ่งศาลเดียวเท่านั้น ซึ่งกฎระเบียบที่ 1215/2012⁶³ วางกฎเกณฑ์ตามหลักนี้ไว้ใน Articles 33-34 ครอบคลุมประเภท “คดีเดียวกัน” (Same actions) และ “คดีเกี่ยวเนื่องกัน” (Related actions) ด้วยการเปิดโอกาสให้ศาลของรัฐสมาชิก สามารถคำนึงถึงการพิจารณาคดีเดียวกันหรือคดีเกี่ยวเนื่องกันซึ่งได้เกิดขึ้น

⁶⁰ Case C-111/09 *Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group v Michal Bilas* [2010] ECR I-4545, para 30.

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป, ลักษณะ 2 ศาล, หมวด 1 เขตอำนาจศาล; วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล และคณะ, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับอ้างอิง* (พิมพ์ครั้งที่ 5, วิญญูชน 2555) 43-74.

⁶² กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส (เชิงอรรถ 3) บทที่ 5, 2; อัครวัฒน์ เลาว์ณย์ศิริ, *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล* (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2567) 183-187; รัชนิกร ลาภวนิชชา, ‘Lis Pendens ในกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล’ ใน คณิง ฤไชย, *คำอธิบายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 10, วิญญูชน 2565) ภาคผนวก 8.

⁶³ เดิมทีนั้น กฎระเบียบที่ 44/2001 กำหนดกฎเกณฑ์ตามหลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่น ไว้เฉพาะสำหรับแก้ไขปัญหาคความทับซ้อนกันระหว่างเขตอำนาจศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเองเท่านั้น แต่ต่อมากฎระเบียบที่ 1215/2012 จึงได้กำหนดกฎเกณฑ์ครอบคลุมกรณีการพิจารณาคดีระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเองใน Articles 29-32 และกรณีการพิจารณาคดีระหว่างศาลของรัฐสมาชิกกับศาลของรัฐที่สามใน Articles 33-34 แต่ความเคร่งครัดหรือเข้มข้นของกฎเกณฑ์ในอันที่จะบังคับให้ศาลของรัฐสมาชิกจำต้องพักหรือปฏิเสธการพิจารณาคดีเพื่อประโยชน์ของศาลของรัฐที่สามนั้น มีความเคร่งครัดและเข้มข้นน้อยกว่าเมื่อเทียบกับกรณีที่จำต้องพักหรือปฏิเสธการพิจารณาคดีเพื่อประโยชน์ในระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง; Gaetano Vitellino, ‘The Brussels I Regulation and Concurrent Proceedings in Third Countries: A Possible Reform’ in V Tomljenović and I Kunda, *Uredba Bruxelles I: izazovi hrvatskom pravosuđu. The Brussels I Regulation: Challenges for Croatian Judiciary* (Rijeka, Pravni fakultet u Rijeci 2013) 135-161.

ในรัฐที่สามได้ และซึ่งอาจนำไปสู่การปฏิเสธการใช้เขตอำนาจศาลของศาลของรัฐสมาชิกเองได้ (Declining jurisdiction)⁶⁴

4.1 หลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่นสำหรับคดีเดียวกัน

Article 33 กำหนดกฎเกณฑ์ตามหลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่นซึ่งเป็นศาลของรัฐที่สาม ประเภท “คดีเดียวกัน” อันหมายถึง คดีที่เกี่ยวข้องกับมูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือมูลคดีเดียวกัน (The same cause of action) และระหว่างคู่ความเดียวกัน (The same parties) โดยวางหลักให้ศาลของรัฐสมาชิกปรับใช้กฎเกณฑ์นี้ หากปรากฏว่ามีคดีเดียวกันนั้นอยู่ระหว่างการพิจารณาในศาลของรัฐตนและในศาลของรัฐที่สาม เพื่อนำไปสู่การออกคำสั่งพักการพิจารณาคดี (Stay the proceedings) หรือการจำหน่ายคดีออกจากกรพิจารณา (Dismiss the proceedings) ภายใต้เงื่อนไขว่า เขตอำนาจศาลของศาลแห่งรัฐสมาชิคนั้น วางอยู่บนพื้นฐานของหลักภูมิลาเนาจำเลยหรือหลักมูลคดี และต่อเมื่อมีการร้องขอจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเมื่อศาลเห็นเองและสามารถสั่งเช่นนั้นได้ตามกฎหมายภายในของศาล ทั้งนี้ ภายใต้กฎเกณฑ์ที่ถูกระเบียบกำหนดไว้ตามแต่กรณี

กรณีการพักการพิจารณาคดี ศาลของรัฐสมาชิก “อาจ” (May) พักการพิจารณาคดีในศาลของตนไว้ก่อนก็ได้ หากความปรากฏว่า คดีซึ่งการพิจารณาเกิดขึ้นทั้งในศาลของรัฐสมาชิกและในศาลของรัฐที่สามนั้นเป็นคดีเดียวกันและในระหว่างคู่ความเดียวกัน โดยคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาในศาลของรัฐที่สามก่อนที่ศาลของรัฐสมาชิกจะรับพิจารณาคดีนั้น กรณีเป็นที่คาดหมายได้ว่า เมื่อศาลของรัฐที่สามได้พิพากษาคดีแล้ว คำพิพากษานั้นจะสามารถได้รับการยอมรับหรือบังคับตามให้ได้ ในรัฐสมาชิกอันเป็นที่ตั้งของศาลนั้น และกรณีเป็นที่พอใจแก่ศาลของรัฐสมาชิคนั้นว่า การพักการพิจารณาคดีเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวกอันเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ศาลของรัฐสมาชิكدังกล่าว “อาจ” กลับมาพิจารณาคดีนี้ต่อในเวลาใดก็ได้ หากเห็นว่า การพิจารณาคดีในศาลของรัฐที่สามถูกพักการพิจารณาคดีไว้หรือไม่มีการดำเนินคดีต่อ หรือไม่น่าจะได้อ้างสรุปเป็นที่ยุติภายในเวลาอันสมเหตุสมผล หรือการพิจารณาคดีต่อไปในศาลของตนเองเป็นสิ่งจำต้องกระทำเพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวกอันเหมาะสม ส่วนกรณีการจำหน่ายคดีนั้น ศาลของรัฐสมาชิก “ต้อง” (Shall) ทำการจำหน่ายคดีออกเสียจากการพิจารณาของตน หากว่าการพิจารณาคดีในศาลของรัฐที่สามได้อ้างสรุปเป็นที่ยุติ และนำมาซึ่งคำพิพากษาที่สามารถได้รับการยอมรับหรือบังคับตามได้ในรัฐอันเป็นที่ตั้งแห่งศาลนั้นแล้ว

⁶⁴ Geert van Calster, 'Lis Pendens and Third States: the Origin, DNA and early Case-law on Articles 33 and 34 of the Brussels Ia Regulation and its "Forum Non Conveniens-Light" Rules' (2022) 18 Journal of Private International Law 363; Richard Fentiman, *International Commercial Litigation* (2nd edn, Oxford University Press 2015) 401-402.

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) กฎเกณฑ์ใน Article 33(1)-(2) ใช้เพียงคำว่า “อาจ” จึงมิได้มีผลบังคับทางกฎหมายให้ศาลของรัฐสมาชิกต้องพักการพิจารณาคดีหรือจำหน่ายคดี แม้จะเกิดสถานการณ์ตามที่กำหนดไว้แล้วก็ตาม แต่เป็นเพียงการเปิดช่องให้ศาลของรัฐสมาชิกมีดุลพินิจ (Discretion) ที่จะดำเนินการเช่นนั้นได้ จึงแตกต่างอย่างชัดเจนกับกฎเกณฑ์ใน Article 29 ซึ่งกำหนดความมีผลใช้บังคับของหลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่นประเภทคดีเดียวกันในระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง อย่างเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ (Obligation) ผ่านการใช้คำว่า “ต้อง” เพื่อให้ศาลของรัฐสมาชิกปฏิเสธไม่ใช้เขตอำนาจศาล และต้องพักการพิจารณาคดีหรือจำหน่ายคดีตามแต่กรณี⁶⁵

(2) ในเชิงกระบวนการนั้น Article 33(4) กำหนดเงื่อนไขให้คู่ความต้องยื่นคำร้องต่อศาลหรือศาลอาจปรับใช้กฎเกณฑ์นี้เองได้หากว่ากฎหมายภายในของรัฐเปิดให้ทำได้ การใช้บังคับกฎเกณฑ์นี้จึงย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเอกชนผู้เป็นคู่ความหรือของศาลบนพื้นฐานกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิก แตกต่างจาก กฎเกณฑ์ใน Article 29 กรณีระหว่างศาลของรัฐสมาชิกกันเอง ซึ่งกำหนดบังคับไว้แก่ชัดให้ศาลของรัฐสมาชิกต้องปรับใช้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องขอของคู่ความ และโดยมิได้ขึ้นอยู่กับการกฎหมายภายในของรัฐสมาชิก

(3) ในแง่ขอบเขตของ Article 33 นั้น วางอยู่บนพื้นฐานความมีเขตอำนาจศาลโดยทั่วไปเท่านั้น กล่าวคือ มิได้ครอบคลุมถึง “เขตอำนาจศาลเด็ดขาด” แต่อย่างไร จะปรากฏก็เพียงการวางแนวทางเป็นปัจจัยในการพิจารณา ให้ศาลของรัฐสมาชิกคำนึงถึงเขตอำนาจศาลเด็ดขาดของศาลในรัฐที่สามได้ด้วยเท่านั้น⁶⁶ ดังนี้ ไม่ว่าศาลของรัฐสมาชิกหรือศาลของรัฐที่สามจะเป็นศาลที่มีเขตอำนาจศาลได้โดยเด็ดขาด ตามอย่างที่กฎระเบียบกำหนดไว้หรือไม่ก็ตาม ศาลของรัฐสมาชิกก็มีดุลพินิจสั่งพักการพิจารณาคดีหรือจำหน่ายคดีได้ ขอบเขตของกฎเกณฑ์อันจำกัดเช่นนี้ จึงย่อมเป็นการละเลยต่อหลักความมีเขตอำนาจศาลเด็ดขาดตามที่ควรจะเป็น และดังที่กฎระเบียบนี้ก็ได้กำหนดรองรับไว้อย่างเข้มงวดสำหรับกรณีเขตอำนาจศาลเด็ดขาดในระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง⁶⁷

(4) Article 33 มิได้ให้ความสำคัญกับเขตอำนาจศาลของรัฐที่สามตามข้อตกลงเลือกศาล แม้เป็นแบบเด็ดขาดก็ตาม จึงตรงกันข้ามกับกรณีเขตอำนาจศาลในระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง ที่มีกำหนดรองรับไว้อย่างเข้มงวดให้ศาลของรัฐสมาชิกที่มีใช้ศาลตามข้อตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาดต้องพักการพิจารณาหรือปฏิเสธไม่รับพิจารณาคดี เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีเพียงศาลเดียวของศาลแห่งรัฐสมาชิกตามข้อตกลงเลือกศาลนั้น⁶⁸ จึงวิเคราะห์ได้ว่า กฎระเบียบนี้ไม่ได้กำหนดบังคับให้

⁶⁵ กฎระเบียบที่ 1215/2012 Article 29 (1); Richard Fentiman (เชิงอรรถ 64) 404-412.

⁶⁶ กฎระเบียบที่ 1215/2012 Recital (24) para 2; Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 752-753.

⁶⁷ กฎระเบียบที่ 1215/2012 Article 24; Richard Fentiman (เชิงอรรถ 64) 410-411.

⁶⁸ กฎระเบียบที่ 1215/2012 Article 31(2).

ศาลของรัฐสมาชิกต้องพักการพิจารณาคดีหรือปฏิเสธไม่รับพิจารณาคดี หากปรากฏว่าศาลของรัฐที่สามเป็นศาลที่มีเขตอำนาจศาลตามข้อตกลงเลือกศาล ไม่ว่าข้อตกลงเลือกศาลนั้นจะเป็นแบบเด็ดขาดหรือแบบอื่นใด และไม่ว่าศาลของรัฐที่สามจะได้รับคดีไว้พิจารณาก่อนหรือหลังจากศาลของรัฐสมาชิกก็ตาม⁶⁹ อนึ่ง คงมีเพียงกรณีที่ข้อตกลงเลือกศาลอยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญากรุงเฮก 2005 เท่านั้น ที่จะเป็นไปได้โดยแน่ชัดว่า ย่อมส่งผลทำให้ศาลของรัฐสมาชิกจำต้องปฏิเสธไม่รับพิจารณาคดี หากปรากฏว่าข้อตกลงเลือกศาลระบุเลือกศาลของรัฐที่สามซึ่งเป็นรัฐภาคีอนุสัญญานับนี้⁷⁰

(5) ในแง่เนื้อหาซึ่ง Article 33 กำหนดให้ศาลของรัฐสมาชิกมีดุลพินิจในการปรับใช้กฎเกณฑ์นี้ เฉพาะต่อเมื่อ เขตอำนาจศาลของรัฐสมาชิกมาจากฐาน Articles 4 7 8 หรือ 9 เท่านั้น ดังนี้ ในกรณีที่ศาลของรัฐสมาชิกมีเขตอำนาจศาลโดยอาศัยฐานจากกฎเกณฑ์อื่น จึงย่อมไม่อาจปรับใช้กฎเกณฑ์นี้เพื่อนำไปสู่การพักการพิจารณาคดีหรือจำหน่ายคดีได้เลย ขอบเขตการใช้บังคับของกฎเกณฑ์นี้จึงมีได้กว้างขวางนัก และจึงย่อมคับแคบกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับขอบเขตการใช้บังคับกฎเกณฑ์ตามหลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่นในระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเองตาม Article 29 ซึ่งมีได้มีข้อจำกัดเชื่อมโยงกับฐานที่มาของเขตอำนาจศาลแต่อย่างใด

(6) ในการตีความคำว่า “same cause of action” มูลคดีเดียวกัน และ “same parties” คู่พิพาทเดียวกันของ Article 33 นั้น แม้ย่อมต้องเป็นไปเช่นเดียวกับการปรับใช้ถ้อยคำเดียวกันนี้ ในกรณีระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเองตาม Article 29 แต่ก็ตั้งข้อสังเกตได้ว่า กฎเกณฑ์ตาม Article 33(1)(a) ซึ่งวางอยู่บนเงื่อนไขว่า คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามสามารถได้รับการยอมรับหรือบังคับตามให้ได้ในศาลของรัฐสมาชิกนั้น เป็นเงื่อนไขที่มีได้ขึ้นอยู่กับกฎหมายสหภาพยุโรป เฉกเช่นกรณีคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกด้วยกัน แต่ขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง ที่อาจแตกต่างกันได้ และจึงย่อมไม่อาจให้หลักประกันในการแก้ไขปัญหาความทับซ้อนกันของเขตอำนาจศาลระหว่างศาลของรัฐที่สามกับศาลของรัฐสมาชิกได้อย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน

(7) การที่ Article 33(2) เปิดโอกาสให้ศาลของรัฐสมาชิกตัดสินใจกลับมาพิจารณาคดีต่อไปได้ แม้คดีเดียวกันนั้นจะยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลแห่งรัฐที่สามตามที่กำหนดไว้ก็ตาม แม้วิเคราะห์ได้ว่า อาจก่อให้เกิดผลเสียคือการพิจารณาคดีทับซ้อนหรือคู่ขนานกันไปในต่างรัฐ และเป็นความเสี่ยงที่จะนำไปสู่การขัดกันแห่งคำพิพากษาของศาล แต่การวางกฎเกณฑ์ที่มีความยืดหยุ่นเช่นนี้

⁶⁹ มีปรากฏเพียงแนวทางการตีความตามนัยของ Article 33 ว่า เปิดช่องให้ศาลของรัฐสมาชิกอาจสั่งพักการพิจารณาคดีเพื่อให้ผลทางกฎหมายแก่ข้อตกลงเลือกศาลของรัฐที่สามได้เช่นกัน หากว่าศาลของรัฐที่สามนั้นเป็นศาลที่รับคดีไว้พิจารณาก่อนศาลของรัฐสมาชิก. ดูกฎระเบียบที่ 1215/2012, Recital 14; Alexander Richard Eduard Kistler (เชิงอรรถ 50) 76 และ 83.

⁷⁰ อนุสัญญานี้มีภาคีทั้งสิ้น 37 ภาคี รวมทั้งสหภาพยุโรปเอง และอนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับกับสหภาพยุโรปนับแต่วันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2015 <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>> สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2567; Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 753-754.

ก็สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นการให้ความคุ้มครองแก่เอกชนคู่พิพาท จากการประวิงคดีของคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือจากความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีไม่ว่าด้วยเหตุใดในศาลของรัฐที่สามนั้นได้เช่นกัน

(8) การที่ Article 33(3) กำหนดให้มีผลทางกฎหมายในลักษณะบังคับด้วยการใช้คำว่า “ต้อง” เพื่อให้ศาลของรัฐสมาชิกจำหน่ายคดีออกจากกระบวนพิจารณา หากศาลของรัฐที่สามได้ทำการพิจารณาคดีจนเป็นที่ยุติและได้ทำคำพิพากษาอันสามารถได้รับการยอมรับและบังคับตามให้ได้ในรัฐสมาชิกรัฐนั้นเองแล้ว ย่อมส่งผลดีเป็นการป้องกันมิให้เกิดการขัดกันแห่งคำพิพากษาในระหว่างศาลของรัฐที่สามกับศาลของรัฐสมาชิก อันเป็นการอ้างไว้ซึ่งหลักความเป็นที่สิ้นสุดของคำพิพากษา (*Res judicata*) มิให้จำกัดเพียงภายในรัฐของศาลที่ทำคำพิพากษาเท่านั้น แต่ทั้งนี้ การยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามเป็นเรื่องที่มีได้อยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ 1215/2012 แต่ตกอยู่ภายใต้กฎหมายภายในของศาลแห่งรัฐสมาชิกที่ทำการยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษานั้นเอง ดังนั้น หากศาลของรัฐสมาชิกคาดหมายว่า การยอมรับหรือการบังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามอาจนำไปสู่ความขัดแย้งต่อหลักนโยบายสาธารณะ (Public policy) ตามกฎหมายภายในของตนแล้ว ก็ย่อมอาจปฏิเสธที่จะไม่ยอมรับหรือไม่ตระหนักถึงการพิจารณาคดีเดียวกันที่กำลังเกิดขึ้นในศาลของรัฐที่สามก็ได้⁷¹

(9) เมื่อพิจารณากฎเกณฑ์ประการอื่นใน Article 33 ก็จะมีพบหลายถ้อยคำที่อาจจะอธิบายขอบเขตความหมายและการปรับใช้ได้แน่ชัด แม้อาจสร้างความยืดหยุ่นได้ดีแต่ก็ย่อมขาดซึ่งความชัดเจนด้วยขึ้นอยู่กับดุลพินิจและการตีความของแต่ละศาลในแต่ละรัฐสมาชิกเองเป็นอันมาก และจึงเป็นเรื่องยากที่เอกชนในสังกัดของรัฐที่สามหรือศาลของรัฐที่สาม จะสามารถคาดหมายผลการใช้บังคับของกฎเกณฑ์เหล่านี้ได้อย่างชัดเจนแน่นอน⁷²

4.2 หลักคดียุติในระหว่างพิจารณาของศาลอื่นสำหรับคดีเกี่ยวเนื่องกัน

กฎเกณฑ์ตามหลักคดียุติในระหว่างพิจารณาของศาลอื่นซึ่งเป็นศาลของรัฐที่สาม ประเภท “คดีเกี่ยวเนื่องกัน” กำหนดอยู่ใน Article 34 วางหลักให้ศาลของรัฐสมาชิกขยายการปรับใช้หลักนี้

⁷¹ กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 260-262; Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 751.

⁷² เช่น “is expected” เป็นที่คาดหมายได้ “necessary” จำเป็น “unlikely” ไม่น่าจะเป็นไปได้ “reasonable time” เวลาที่สมเหตุสมผล และ “proper administration of justice” การอำนวยความยุติธรรมอันเหมาะสม แม้มีการอธิบายปัจจัยที่ใช้ประกอบการพิจารณาอยู่บ้าง แต่ก็เพียงปัจจัยกว้าง ๆ ในเชิงนามธรรม อาทิ ความเกี่ยว (Connections) ของคดีและคู่พิพาทกับรัฐที่สาม ลำดับชั้นและความก้าวหน้าในการพิจารณาคดีที่ดำเนินไปแล้วในศาลของรัฐที่สาม (Stages) และระยะเวลาที่ศาลของรัฐที่สามจะใช้ในการพิพากษาคดีว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ (Reasonable time). กฎระเบียบที่ 1215/2012, Recital (24); Pippa Rogerson ‘Lis Pendens and Related Actions’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 349-351; Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 749-750.

ไปยังประเภทคดีที่แม้ไม่ใช่คดีเดียวกันแต่เป็นคดีที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งมีการพิจารณาคดีเหล่านั้นเกิดขึ้นทั้งในศาลของรัฐตนเองและในศาลของรัฐที่สาม เพื่อนำไปสู่การออกคำสั่งพักการพิจารณาคดีหรือจำหน่ายคดี ต่อเมื่อเขตอำนาจศาลของรัฐสมาชิกวางอยู่บนพื้นฐานของหลักภูมิลำเนาจำเลยหรือหลักมูลคดี และมีการร้องขอจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเมื่อศาลเห็นเองและสามารถส่งเช่นนั้นได้ตามกฎหมายของศาล ทั้งนี้ ภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามแต่กรณี

กรณีการพักการพิจารณาคดี ศาลของรัฐสมาชิก “อาจ” พักการพิจารณาคดีในศาลของตนไว้ก่อนก็ได้ หากความปรากฏดังนี้ หนึ่ง คดีซึ่งมีการพิจารณาเกิดขึ้นทั้งในศาลของรัฐสมาชิกและในศาลของรัฐที่สาม เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกัน (The related actions) คือ เป็นคดีที่สมควรได้รับการพิจารณาและตัดสินไปพร้อมกันหรือร่วมกันในคราวเดียว เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่อาจลงรอยกันได้ในระหว่างคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่ต่างกัน หากจะแยกพิจารณาคดีเหล่านั้นออกจากกัน สอง คดีที่เกี่ยวข้องกันนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาโดยศาลของรัฐที่สาม ก่อนที่ศาลของรัฐสมาชิกจะรับคดีไว้พิจารณา สาม เป็นที่คาดหมายได้ว่าเมื่อศาลของรัฐที่สามได้ทำคำพิพากษาออกมาแล้ว คำพิพากษานั้นจะสามารถได้รับการยอมรับหรือบังคับตามให้ได้ในรัฐสมาชิกอันเป็นที่ตั้งของศาลนั้น และสี่ กรณีเป็นที่พอใจแก่ศาลของรัฐสมาชิกว่า การพักการพิจารณาคดีย่อมเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวกยุติธรรมอันเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ศาลของรัฐสมาชิกดังกล่าวอาจกลับมาพิจารณาคดีนี้ต่อไปได้ หากเห็นว่า ไม่มีความเสี่ยงที่ความไม่อาจลงรอยกันได้ระหว่างคำพิพากษาของศาลต่างรัฐจะเกิดขึ้น การพิจารณาคดีในศาลของรัฐที่สามถูกพักการพิจารณาคดีไว้หรือไม่มีการดำเนินคดีต่อ หรือไม่น่าจะได้ข้อสรุปเป็นที่ยุติภายในเวลาอันสมเหตุสมผล หรือการพิจารณาคดีต่อไปในศาลของตนเป็นสิ่งจำต้องกระทำเพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวกยุติธรรมอันเหมาะสม ส่วนกรณีการจำหน่ายคดีนั้น ศาลของรัฐสมาชิก “อาจ” จำหน่ายคดีออกเสียจากการพิจารณาของตน หากว่าการพิจารณาคดีในศาลของรัฐที่สามได้ข้อสรุปเป็นที่ยุติ และนำมาซึ่งคำพิพากษาที่สามารถได้รับการยอมรับหรือบังคับตามได้ในรัฐอันเป็นที่ตั้งแห่งศาลนั้นได้แล้ว

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) การวางกฎเกณฑ์เพื่อกำหนดผลใช้บังคับทางกฎหมายของหลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่นซึ่งเป็นศาลของรัฐที่สาม ประเภทคดีเกี่ยวเนื่องกันตาม Article 34 นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกฎเกณฑ์ตามหลักเดียวกันนี้ในระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเองตาม Article 30 แล้ว พบว่ามีความใกล้เคียงกันยิ่งกว่ากรณีประเภทคดีเดียวกัน คือ ต่างกำหนดกฎเกณฑ์โดยใช้คำว่า “อาจ” อันสื่อนัยเป็นเพียงการเปิดช่องให้ศาลของรัฐสมาชิกมีดุลพินิจในการพักการพิจารณาคดีหรือจำหน่ายคดีได้ หากเกิดปัญหาตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ โดยมีได้บังคับให้ศาลของรัฐสมาชิกจำต้องดำเนินการเช่นนั้นแต่อย่างใด

(2) แต่เมื่อทำการเปรียบเทียบรายละเอียดแล้ว จะวิเคราะห์ได้ว่า Article 34 มีเงื่อนไขการใช้บังคับที่จะต้องพิจารณามากกว่า Article 30 กล่าวคือ Article 34 กำหนดให้ศาลของรัฐสมาชิกต้องพิจารณาด้วยว่า คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามจะสามารถได้รับการยอมรับหรือบังคับตามให้ได้ในรัฐสมาชิกรัฐนั้นหรือไม่ และการสั่งพักการพิจารณาคดีนั้นเป็นสิ่งที่สมควรกระทำเพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวกอันเหมาะสมหรือไม่ นอกจากนี้ ศาลของรัฐสมาชิกก็อาจตัดสินใจกลับมาพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลแห่งรัฐที่สามต่อไปได้ หากเป็นไปตามเงื่อนไขประการหนึ่งประการใดที่ Article 34(2) กำหนดไว้ กฎเกณฑ์อันแตกต่างระหว่าง Article 34 และ Article 30 อีกประการหนึ่งก็คือ การที่ Article 30(2) เปิดช่องให้นำไปสู่การรวมคดี (Consolidation) ได้ ภายใต้เงื่อนไขว่า มีการร้องขอของคู่ความ คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลแห่งรัฐสมาชิกศาลแรกนั้นเป็นการพิจารณาของศาลชั้นต้น และกฎหมายของศาลนั้นอนุญาตให้มีการรวมคดีได้ ในขณะที่กรณีตาม Article 34 มิได้ปรากฏบทกฎหมายในลักษณะเช่นนี้แต่อย่างใด

(3) กรณีเมื่อศาลของรัฐที่สามได้ทำการพิจารณาคดีจนเป็นที่ยุติและได้ทำคำพิพากษาออกมาแล้วนั้น Article 34(3) กำหนดเพียงให้ศาลของรัฐสมาชิกมีดุลพินิจในการจำหน่ายคดีได้ หากเห็นว่าคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามสามารถได้รับการยอมรับหรือบังคับตามได้ในรัฐสมาชิกอันเป็นที่ตั้งของศาลนั้น โดยมีได้กำหนดเป็นบทบังคับให้ต้องกระทำเช่นนั้นแต่อย่างใด ผลทางกฎหมายของกฎเกณฑ์นี้จึงแตกต่างอย่างชัดเจนกับกรณีตาม Article 33(3) สำหรับประเภทคดีเดียวกัน ซึ่งกำหนดบังคับให้ศาลของรัฐสมาชิกต้องจำหน่ายคดี เมื่อศาลของรัฐที่สามได้ทำคำพิพากษาที่สามารถได้รับการยอมรับหรือบังคับตามได้ในรัฐอันเป็นที่ตั้งแห่งศาลนั้น ออกมาแล้ว⁷³

5. การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา

ปัญหาความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สามของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ว่าด้วยเรื่องการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา เป็นการพิจารณาที่ Articles 36 39 45 และ 46 ครอบคลุมการยอมรับ การบังคับตาม และการปฏิเสธการยอมรับหรือบังคับตาม “คำพิพากษาศาลต่างประเทศ” (Foreign judgments) อันเป็นการพิจารณาโดยศาลของประเทศหนึ่ง ๆ ว่า คำพิพากษาที่ทำออกมาโดยศาลต่างประเทศนั้น จะได้รับการยอมรับให้มีผลทางกฎหมายหรือได้รับการบังคับตามทางกฎหมาย

⁷³ ข้อวิเคราะห์ประการอื่นต่อ Article 34 นอกจากที่กล่าวมาแล้ว คงเป็นเช่นเดียวกับกรณีตาม Article 33 เช่น ปัญหาการตีความดังที่เกิดขึ้นในคดี *Blomqvist v Zavarco Plc* [2015] EWHC1898 (Ch) จากเหตุว่ามีคดีเกี่ยวเนื่องกันอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลประเทศมาเลเซีย โดยศาลอังกฤษในคดีนี้ได้วินิจฉัยว่า การปรับใช้กฎเกณฑ์เพื่อนำไปสู่การพักการพิจารณาคดีนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเองเป็นสำคัญ ในอันที่จะพิจารณาปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีไม่ว่าปัจจัยแวดล้อมเหล่านั้นจะได้รับการระบุถึงไว้ในกฎระเบียบหรือไม่ก็ตาม และในท้ายที่สุดจึงปฏิเสธไม่พักการพิจารณาคดีด้วยการอ้างถ้อยคำที่ว่า ไม่ปรากฏเหตุผลความจำเป็นเพียงพอเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกอันเหมาะสมตามเงื่อนไขที่ Article 34(1)(c) กำหนดไว้; Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 757-761.

ให้ในประเทศของตนหรือไม่อย่างไร เรียกศาลนี้ตามศัพท์ในกฎระเบียบว่า “ศาลที่ถูกร้องขอ” (The court addressed) คือ ศาลของรัฐที่ได้รับการร้องขอให้ทำการยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ และเรียกศาลต่างประเทศที่ทำคำพิพากษาออกมาแต่ต้นว่า “ศาลตั้งต้น” (The court of origin) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากมุมมองของศาลแห่งรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปรัฐหนึ่ง ๆ จะสามารถแบ่งคำพิพากษาศาลต่างประเทศออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ คำพิพากษาศาลต่างประเทศซึ่งเป็นศาลของรัฐสมาชิกเช่นกัน (Member State judgments) กับคำพิพากษาศาลต่างประเทศซึ่งเป็นศาลของรัฐที่ไม่ใช่รัฐสมาชิก (Non-member State judgments) อนึ่ง แม้กฎระเบียบนี้จะมุ่งเน้นไปที่การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลในระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเอง โดยมิได้ครอบคลุมไปถึงคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามอย่างเป็นการทั่วไปก็ตาม แต่ก็กลับปรากฏกฎเกณฑ์เกี่ยวข้องกับการบังคับตามคำพิพากษาศาลจากรัฐที่สาม ในส่วนที่ว่าด้วยการปฏิเสธการยอมรับหรือการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้แน่ชัด ดังจะได้ชี้ให้เห็นต่อไป

5.1 การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา

กฎเกณฑ์การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลในระหว่างรัฐสมาชิก กำหนดอยู่ใน Articles 36 และ 39 บนพื้นฐานหลักความไว้วางใจกัน (Mutual trust) เพื่อการหมุนเวียนได้โดยเสรีของคำพิพากษาในระหว่างรัฐสมาชิก โดยคำพิพากษานั้นต้องเป็นไปตามองค์ประกอบพื้นฐานคือเป็นคำพิพากษามาตามความหมายที่กฎระเบียบกำหนด ซึ่งทำออกมาโดยศาลหรือคณะผู้วินิจฉัยในทำนองเดียวกันกับศาลของรัฐสมาชิก⁷⁴ ทั้งนี้ ภายใต้กฎเกณฑ์และวิธีการที่กฎระเบียบกำหนดไว้ตามแต่กรณี กล่าวคือ กรณีการยอมรับคำพิพากษา Article 36(1) วางหลักให้คำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิก ย่อมได้รับการยอมรับให้มีผลทางกฎหมายในรัฐสมาชิกอื่นที่ได้โดยอัตโนมัติ ปราศจากซึ่งความจำเป็นในการดำเนินกระบวนการทางกฎหมายอื่นใดอีก อันเป็นการขยายขอบเขตความมีผลได้ทางกฎหมายให้แก่คำพิพากษา จากที่มีผลได้เพียงภายในรัฐเจ้าของศาลที่ทำคำพิพากษา มาเป็นมีผลเช่นเดียวกันนั้นได้ (The same effects) ในรัฐสมาชิกอื่นที่ได้รับการร้องขอให้ทำการยอมรับคำพิพากษานั้น เรียกผลเช่นนี้ได้ว่า “หลักการขยายผลทางกฎหมาย” (The doctrine of extension) ครอบคลุมเรื่องอำนาจผูกพันทางกฎหมายของคำพิพากษา (Authority) และการรับรองผลแห่งคำพิพากษาอย่างมีประสิทธิภาพ (Effectiveness)⁷⁵ ส่วนกรณีการบังคับตามคำพิพากษานั้น Article 39 กำหนดเป็นหลักว่า คำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกย่อมได้รับการบังคับตามให้ในรัฐสมาชิกอื่น

⁷⁴ กฎระเบียบที่ 1215/2012, Recitals (26)-(27); Arnaud Nuyts ‘Scope and Definitions’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 94.

⁷⁵ Pietro Franzina ‘The Recognition and Enforcement of Member State Judgments’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 378-385; Case 145/86 *Hoffmann v Krieg* [1988] ECR 645, 671.

โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางกฎหมายเพิ่มเติมดังที่มีและใช้มาในอดีต นั่นคือ “การออกประกาศบังคับได้” (Declaration of enforceability หรือ *Exequatur*)⁷⁶

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม แม้อธิบายในเบื้องต้นได้ว่า กฎระเบียบที่ 1215/2012 มิได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับรัฐที่สามหรือการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม เนื่องจากการวางหลักการและกฎเกณฑ์จำกัดเฉพาะคำพิพากษาของศาลในระหว่างรัฐสมาชิกเท่านั้น แต่หากทำการศึกษารายละเอียดย้อนกลับไปที่ “ที่มา” ของคำพิพากษากฎระเบียบนี้ด้วยแล้ว จะพบความเชื่อมโยงกับรัฐที่สาม อันนำมาซึ่งบทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) การกำหนดให้คำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกได้รับการยอมรับและบังคับตามให้ในอีกรัฐสมาชิกหนึ่ง โดยมีได้วางอยู่บนเงื่อนไขที่มาของ “เขตอำนาจศาล” ว่าศาลตั้งต้นที่ทำคำพิพากษาต้องอาศัยเขตอำนาจศาลตามที่กฎระเบียบกำหนดไว้เท่านั้น จึงมีผลเท่ากับว่า แม้ศาลตั้งต้นจะพิพากษาคดีโดยอาศัยเขตอำนาจศาลตามกฎหมายภายในของรัฐตน คำพิพากษานั้นก็ย่อมอยู่ในขอบเขตการได้รับการยอมรับและบังคับตามให้ในรัฐสมาชิกรัฐอื่นได้ตามกฎระเบียบนี้เช่นกัน จึงเป็นการขยายขอบเขตความมีผลได้ทางกฎหมายของคำพิพากษาในระหว่างรัฐสมาชิก ให้ครอบคลุมทั้งคำพิพากษาในระบบและนอกระบบ กล่าวคือ คำพิพากษาที่อาศัยเขตอำนาจศาลตามกฎหมายและที่มีได้อาศัยเขตอำนาจศาลตามกฎหมาย ย่อมนำมาสู่ข้อวิเคราะห์ต่อรัฐที่สามในกรณีต่าง ๆ ดังนี้

(2) กรณีเขตอำนาจศาลเหนือจำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก รวมทั้งกรณีเขตอำนาจศาลตามหลักมูลคดี อันคำพิพากษาของศาลแห่งรัฐสมาชิกที่ทำออกมาโดยอาศัยเขตอำนาจศาลเหนือจำเลยตามหลักภูมิลำเนา หรือตามหลักมูลคดี ย่อมได้รับการยอมรับและบังคับตามให้ได้ในรัฐสมาชิกรัฐอื่น จึงเป็นการขยายขอบเขตความเป็นที่ยุติหรือสิ้นสุดของข้อพิพาทและผลทางกฎหมายตามคำพิพากษาให้ครอบคลุมออกไปในรัฐสมาชิกรัฐอื่นได้ในทันที แม้ว่าจำเลยจะมีได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐอื่นนั้นก็ตาม ทั้งนี้ ผลทางกฎหมายของคำพิพากษาเหนือจำเลยผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกแม้เพียงรัฐเดียวดังกล่าว หากได้ตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดว่าจำเลยต้องมีสัญชาติของรัฐสมาชิกรัฐใดรัฐหนึ่งแต่อย่างใด ดังนั้นแม้จำเลยจะมีสัญชาติของรัฐที่สาม เช่น สัญชาติไทย ก็ย่อมตกอยู่ภายใต้การขยายขอบเขตความมีผลทางกฎหมายของคำพิพากษาของศาลแห่งรัฐสมาชิกที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่หรือที่มูลคดีแห่งข้อพิพาทได้เกิดขึ้น ตามที่กฎระเบียบนี้กำหนดไว้เช่นกัน

(3) กรณีจำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดเลย ซึ่งกฎระเบียบกำหนดให้เขตอำนาจศาลของรัฐสมาชิกขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง ต่อเนื่องมาจากการกำหนดให้คำพิพากษาของศาลแห่งรัฐสมาชิกที่ทำออกมาโดยอาศัยเขตอำนาจศาลตามกฎหมายภายในของรัฐตนเอง ให้ยังคงได้รับการยอมรับและบังคับตามให้ได้ในรัฐสมาชิกรัฐอื่นเช่นกันนั้น จึงส่งผลเท่ากับเป็นการขยาย

⁷⁶ กฎระเบียบที่ 44/2001 Article 38(1).

ขอบเขตความมีผลทางกฎหมายให้แก่คำพิพากษาของศาลแห่งรัฐสมาชิกที่มีฐานแห่งเขตอำนาจศาลมาจากกฎหมายภายในของรัฐตนเองโดยแท้ ทั้งเมื่อกฎหมายภายในของบางรัฐสมาชิกกำหนดกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลที่มากเกินขอบเขตอันสมควรหรือไม่เป็นธรรมดาแล้ว⁷⁷ ก็ย่อมเท่ากับเป็นการที่สหภาพยุโรปส่งเสริมและขยายขอบเขตความมีผลทางกฎหมายของคำพิพากษาที่มีฐานมาจากการใช้เขตอำนาจศาลที่มากเกินขอบเขตอันสมควรหรือไม่เป็นธรรมนั้น ให้กว้างขวางขึ้นออกไปยังนานาชาติ⁷⁸ ทั้งที่ในทางทฤษฎีแล้ว คำพิพากษาในกรณีเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นคำพิพากษาที่ขาดไร้ซึ่งเหตุผลรองรับอันชอบธรรม (Unjustified judgments) ในเชิงเขตอำนาจศาลซึ่งเป็นที่มาแห่งคำพิพากษา⁷⁹ และจึงไม่สมควรที่จะได้รับการยอมรับหรือบังคับตามให้ในรัฐต่างประเทศ ยิ่งกว่านั้น กฎระเบียบนี้ยังปิดประตูมิให้ศาลของรัฐสมาชิกซึ่งได้รับการร้องขอให้ทำการยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษา มีอำนาจในการตรวจสอบหรือทบทวนการใช้เขตอำนาจศาลของศาลแห่งรัฐสมาชิกที่ตัดสินคดีได้ ซึ่งย่อมเท่ากับเป็นการปิดปากให้ศาลของรัฐสมาชิกซึ่งได้รับการร้องขอนั้น ต้องยอมจำนนต่อการใช้เขตอำนาจศาลที่แม้ตนจะมองว่ามากเกินขอบเขตอันสมควรก็ตาม⁸⁰ ดังนั้น การตรวจสอบความมีเขตอำนาจศาลของผู้ซึ่งอาจตกเป็นจำเลยในศาลของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป จึงไม่อาจจำกัดเพียงตามที่กฎระเบียบที่ 1215/2012 กำหนดไว้เท่านั้น แต่ยังคงตรวจสอบลงลึกไปถึงกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกทุกรัฐด้วยเช่นกัน เพราะหากศาลของรัฐสมาชิกรัฐใดสามารถมีเขตอำนาจแม้ตามกฎหมายภายในของตนได้แล้ว คำพิพากษาที่ศาลของรัฐสมาชิกรัฐนั้นทำออกมา ก็ย่อมมีผลทางกฎหมายให้รัฐสมาชิกรัฐอื่นจำเป็นต้องยอมรับและบังคับตามให้ตามกฎระเบียบนี้ได้เช่นกัน⁸¹

⁷⁷ Koji Takahashi, 'Review of the Brussels I Regulation: a comment from the perspectives of non-Member States (third States)' (2012) 8 Journal of Private International Law 1, 1-2.

⁷⁸ Arthur T Von Mehren, 'Recognition and Enforcement of Sister-State Judgments: Reflections on General Theory and Current Practice in the European Economic Community and the United States' (1981) 81 Columbia Law Review 1044, 1060; ภายใต้อรรถกถาที่เกี่ยวข้องในที่นี้คือ กรณีสัญญาผู้บริโภคและสัญญาจ้างแรงงาน รายบุคคล. Andrea Bonomi 'Jurisdiction over Consumer Contracts' in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 229.

⁷⁹ Luigi Mari and Ilaria Pretelli (เชิงอรรถ 27) 215.

⁸⁰ โดยไม่อาจนำเอาหลักนโยบายสาธารณะของรัฐตนมาเป็นเหตุปฏิเสธไม่ให้การยอมรับหรือไม่บังคับตามคำพิพากษานั้นได้. ดู กฎระเบียบที่ 1215/2012 Article 45(3); Case C-456/11, *Gothaer Allgemeine Versicherung AG v Samskip GmbH* [2012] ECLI:EU:C:2012:719.

⁸¹ เช่น จากการที่ศาลฝรั่งเศสสามารถมีเขตอำนาจศาลตามกฎหมายภายในเหนือคดีซึ่งโจทก์เป็นผู้มีสัญชาติฝรั่งเศสได้ ไม่ว่าจำเลยจะมีสัญชาติหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในฝรั่งเศสหรือมุลตกตั้งเกิดขึ้นในฝรั่งเศสหรือไม่ก็ตาม และเมื่อศาลฝรั่งเศสได้ทำคำพิพากษาออกมาแล้ว คำพิพากษานี้จะมีได้ถูกจำกัดให้มีผลทางกฎหมายได้เพียงภายในฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ยังสามารถมีผลทางกฎหมายในรัฐสมาชิกอื่นได้ทุกรัฐตามที่กฎระเบียบกำหนดไว้ แม้สหภาพยุโรปจะมองว่า เขตอำนาจศาลตามหลักสัญชาติโจทก์นั้นเป็นเขตอำนาจศาลที่มากเกินขอบเขตอันสมควรก็ตาม.

(4) วิเคราะห์จากมุมมองของฝ่ายโจทก์ได้ว่า หากสามารถค้นหากฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลไม่ว่าตามกฎระเบียบที่ 1215/2012 หรือตามกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกรัฐใด เพื่อนำไปสู่การก่อตั้งความมีเขตอำนาจศาลให้แก่ศาลของรัฐสมาชิกรัฐหนึ่ง ๆ ได้สำเร็จแล้ว คำพิพากษาที่ตนจะได้รับจากศาลของรัฐสมาชิกรัฐนั้น ๆ ย่อมมีผลทางกฎหมายสามารถได้รับการยอมรับและการบังคับตามให้ในรัฐสมาชิกอื่นทุกรัฐ ผลเช่นนี้จึงย่อมเป็นข้อดีต่อโจทก์ ซึ่งแม้มีสัญชาติของรัฐที่สามหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่สาม เช่น ประเทศไทย คงเดียวกันกับกรณีของโจทก์ที่มีสัญชาติของรัฐสมาชิกหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก ดังนั้น กฎระเบียบนี้จึงมิได้มีผลแต่กับเอกชนภายในสหภาพยุโรปเท่านั้น แต่ยังมีผลขยายวงกว้างออกมายังเอกชนภายนอกสหภาพยุโรปได้ด้วยเช่นกัน

(5) ข้อสังเกตต่อคำว่า “คำพิพากษา”⁸² ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างครอบคลุมการตัดสินในเชิงตุลาการที่หลากหลาย ทั้งในทางเนื้อหาคือ ไม่จำกัดเฉพาะคำพิพากษาในหนี้เงิน (Monetary judgments) แต่รวมถึงการให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง (Specific performance) และคำพิพากษาโดยขาดนัด (Default judgments) ทั้งไม่จำกัดเฉพาะคำตัดสินในส่วนเนื้อหาแห่งข้อพิพาท (The merits of a dispute) ในทางสารบัญญัติและในทางวิธีบัญญัติ แต่ยังครอบคลุม “วิธีการคุ้มครองชั่วคราว” (Provisional and protective measures) ซึ่งออกโดยศาลหรือคณะผู้วินิจฉัยในลักษณะเดียวกันกับศาลหากว่าศาลหรือคณะผู้วินิจฉัยนั้นมีเขตอำนาจเหนือเนื้อหาแห่งคดีพิพาทได้⁸³ ส่วนในทางแบบพินั้น ครอบคลุมคำพิพากษาที่สร้างขึ้นโดยศาลหรือคณะผู้วินิจฉัยในลักษณะเดียวกันกับศาลซึ่งเป็นองค์กรในเชิงตุลาการ (Judicial body) ไม่ว่าจะเป็นชื่อเรียกอย่างไร เช่น กฎฎีกา (Decree) คำสั่ง (Order) คำตัดสิน (Decision) หมายบังคับคดี (Writ of execution) ทั้งยังรวมไปถึง คำตัดสินเรื่องค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่าย (Costs or expenses) ซึ่งทำโดยเจ้าหน้าที่ของศาล (Officers of the court) ด้วย⁸⁴

(6) เมื่อกฎระเบียบที่ 1215/2012 ไม่ครอบคลุมถึงคำพิพากษาที่สร้างขึ้นโดยศาลของรัฐที่สามแล้ว⁸⁵ ปัญหาว่าคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม เช่น ศาลไทย จะได้รับการยอมรับหรือบังคับตามให้ในรัฐสมาชิกรัฐหนึ่งรัฐใดหรือไม่ จึงย่อมขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง เช่นนี้จึงวิเคราะห์ได้ว่า รัฐที่สามหาได้รับประโยชน์จากความพยายามของสหภาพยุโรปในการก่อให้เกิดการหมุนเวียนได้โดยเสรีของคำพิพากษาแต่อย่างใด

⁸² กฎระเบียบที่ 1215/2012 Article 2(a); Pietro Franzina ‘The Recognition and Enforcement of Member State Judgments’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 378.

⁸³ แต่ไม่รวมถึงกรณีที่คำสั่งวิธีการคุ้มครองชั่วคราวนั้นได้ทำออกมาโดยจำเลยมิได้ปรากฏตัวต่อศาล เว้นแต่คำพิพากษาซึ่งบรรจุวิธีการคุ้มครองชั่วคราวนั้นรวมอยู่ด้วย ได้ถูกส่งให้แก่จำเลยโดยชอบแล้วก่อนการบังคับคดี. ดู กฎระเบียบที่ 1215/2012, Recital (33).

⁸⁴ แม้ว่าจะได้ทำขึ้นบนพื้นฐานของคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามก็ตาม. Case C-568/20 *J v H Limited* [2022] ECLI:EU:C:2022:264.

⁸⁵ Case C-129/92 *Owens Bank v Fulvio Bracco* [1994] ECR I-117, para 17.

5.2 การปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา

เหตุแห่งการปฏิเสธ (Refusal) การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลในระหว่างรัฐสมาชิก ปรากฏตั้งต้นใน Articles 45 และ 46 อธิบายโดยหลักได้ว่า หากคำพิพากษาใดเข้าข่ายตามเหตุปฏิเสธที่กำหนดแล้ว ศาลของรัฐสมาชิกที่ได้รับการร้องขอให้ทำการยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษานั้น ก็สามารถปฏิเสธไม่ให้การยอมรับหรือไม่บังคับตามคำพิพากษานั้นในรัฐของตนได้ ซึ่งหนึ่งในเหตุปฏิเสธนั้น ได้แก่ เหตุจาก “การขัดกันแห่งคำพิพากษา” หรือเรียกตามศัพท์ของกฎระเบียบว่า “คำพิพากษาที่ไม่สามารถลงรอยกันได้” (Irreconcilable judgments) หากได้ปรากฏขึ้นภายใต้การพิจารณาของศาลแห่งรัฐสมาชิกที่ได้รับการร้องขอให้ทำการยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษา (The Member States addressed) โดยผ่านการร้องขอของเอกชนผู้เกี่ยวข้อง⁸⁶

เหตุแห่งการปฏิเสธอันเนื่องมาจากการขัดกันแห่งคำพิพากษา ปรากฏกฎเกณฑ์เกี่ยวข้องไปยังรัฐที่สามโดยตรงใน Article 45(1)(d) ซึ่งใช้บังคับในกรณีระหว่างคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกรัฐอื่นด้วยกันเอง หรือกรณีระหว่างคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกรัฐอื่นกับคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม โดยที่มีได้มีคำพิพากษาของศาลของรัฐที่ได้รับการร้องขอให้ทำการยอมรับหรือบังคับตามเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยศาลของรัฐสมาชิกที่ได้รับการร้องขอนั้น จะทำการปฏิเสธไม่ยอมรับหรือไม่บังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกรัฐหนึ่งได้ ก็ต่อเมื่อคำพิพากษานั้นไม่สามารถลงรอยกันได้กับคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกรัฐอื่นหรือคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม ซึ่งได้กระทำออกมาก่อน และเป็นคำพิพากษาอันเกี่ยวข้องกับมูลคดีเดียวกันและในระหว่างคู่ความเดียวกันกับคำพิพากษาที่มีการร้องขอเข้ามา ทั้งนี้ ต่อเมื่อคำพิพากษาที่ท้อออกมาก่อนนั้น เป็นคำพิพากษาที่ครบเงื่อนไขอันจำเป็นในการยอมรับหรือบังคับตามได้ในรัฐของตน อนึ่ง ความมีผลใช้บังคับของกฎเกณฑ์นี้เป็นไปในลักษณะเป็นบทบังคับศาลของรัฐสมาชิกที่ได้รับการร้องขอนั้นจึงไม่อาจมีดุลพินิจหรือทางเลือกเป็นอย่างอื่นได้⁸⁷

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สาม ดังนี้

(1) การที่กฎระเบียบที่ 1215/2012 กำหนดเหตุปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา เชื่อมโยงไปยังคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม ย่อมแสดงให้เห็นถึงการให้ความเคารพต่อคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม และการเปิดโอกาสให้คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามอาจได้รับการยอมรับหรือบังคับตามได้ในรัฐสมาชิก อันอาจส่งผลต่อเอกชนคู่ความในคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามนั้น การคำนึงถึงและความพยายามในการแก้ไขปัญหาการขัดกันแห่งคำพิพากษาเช่นนี้

⁸⁶ กฎระเบียบที่ 1215/2012 Articles 45(4) และ 47; กิตติวัฒน์ จันทน์แจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 279-284.

⁸⁷ กรณีการขัดกันแห่งคำพิพากษา ระหว่างคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกรัฐอื่น กับคำพิพากษาของศาลของรัฐที่ได้รับการร้องขอให้ทำการยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษานั้นเอง กำหนดอยู่ใน Article 45(1)(c); Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 888.

จึงสอดคล้องกับความพยายามในการสร้างเสริมความยุติธรรมระหว่างประเทศ (International justice) บนพื้นฐานของหลักความเป็นที่สุดของคำพิพากษาในระดับนานาชาติ (International *res judicata*)⁸⁸

(2) แต่การที่ Article 45(1)(d) ประกอบ Article 47 กำหนดกระบวนการในการปรับใช้ เหตุปฏิเสธนี้ ให้ขึ้นอยู่กับคำร้องขอของเอกชนที่เกี่ยวข้อง อาทิ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งกำลังจะถูก บังคับให้ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาที่ชำระกันเหล่านั้น ย่อมทำให้การแก้ไขปัญหาระงัดกันแห่ง คำพิพากษา ขึ้นอยู่กับดุลพินิจและการตัดสินใจของเอกชนเป็นรายกรณีไป ทั้งหากปราศจากซึ่งการร้องขอ ของเอกชนที่เกี่ยวข้องแล้ว ปัญหาระงัดกันแห่งคำพิพากษาก็ย่อมยังสามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้ กฎระเบียบนี้ ทำให้คำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกคงได้รับการยอมรับ บังคับตาม และหมุนเวียนได้ โดยเสรีภายใต้กฎระเบียบนี้ แม้จะมีคำพิพากษาของศาลจากรัฐอื่นไม่ว่ารัฐสมาชิกหรือรัฐที่สาม ขัดแย้งกัน หรือไม่สามารถลงรอยกันได้ตามที่กำหนดไว้ปรากฏอยู่ในความเป็นจริงก็ตาม

(3) ในเชิงเนื้อหา “คำพิพากษา” ที่จะเข้าข่ายการปรับใช้เหตุปฏิเสธนี้ได้นั้น จะต้องเป็น คำพิพากษาตามความหมายและขอบเขตการใช้บังคับของกฎระเบียบ แม้ไม่จำเป็นต้องทำขึ้นภายใต้กรอบ ความมีเขตอำนาจศาลตามที่กฎระเบียบกำหนดไว้ก็ตาม การที่ความหมายของคำพิพากษาได้รับ การกำหนดไว้อย่างกว้าง จึงย่อมส่งผลให้ครอบคลุมคำพิพากษาในลักษณะและในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึง วิธีการคุ้มครองชั่วคราวด้วย⁸⁹

(4) แม้ Article 45(1)(d) จะมุ่งแก้ไขปัญหาระงัดกันแห่งคำพิพากษา แต่ก็อาศัยถ้อยคำที่สื่อ ความหมายยืดหยุ่นและอ้อมอ้อม นั่นคือคำว่า “Irreconcilable” แปลตามศัพท์คือ “ที่ไม่สามารถ ลงรอยกันได้” ซึ่งมุ่งเน้นการพิจารณาที่เนื้อหาในระหว่างคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องว่ามีความไม่สามารถ ลงรอยกันได้หรือไม่ ยิ่งกว่าเพียงการขัดแย้งกันในเชิงแบบพิธีหรือในเชิงอำนาจรัฐอันเป็นที่มาของ คำพิพากษาเหล่านั้น และถ้อยคำนี้ก็นำมาซึ่งปัญหาการใช้การตีความว่า กรณีอะไรคือกรณีที่ คำพิพากษาเหล่านั้นขัดแย้งกันจนเรียกได้ว่า “ไม่สามารถลงรอยกันได้”⁹⁰ เพราะหากคำพิพากษา เหล่านั้นไม่ขัดแย้งกันถึงขนาดที่อาจถือได้ว่า ไม่สามารถลงรอยกันได้แล้ว ก็ย่อมไม่อาจนำไปสู่การปฏิเสธ ไม่ยอมรับหรือไม่บังคับตามภายใต้กฎระเบียบนี้ ซึ่งศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปพยายาม

⁸⁸ กิตติวัฒน์ จันท์แจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 64-73.

⁸⁹ Case C-80/00 *Italian Leather SpA v WECO Polstermöbel GmbH & Co* [2002] ECR I-4995; แต่ย่อม ไม่ครอบคลุมถึง คำพิพากษตามยอมของศาล (Court settlement) คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ (Arbitral awards) และ การตัดสินใจอื่นใดที่ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล. Case C-414/92 *Solo Kleinmotoren GmbH v Emilio Boch* [1994] ECR I-2237; Case C-185/07 *Allianz SpA and Generali Assicurazioni Generali SpA v West Tankers Inc* (เชิงอรรถ 24); Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 888-891.

⁹⁰ ตัวอย่างเช่น คำอธิบายตามอนุสัญญากรุงบรัสเซลส์ 1968 กรณีคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญา หากปรากฏคำพิพากษาหนึ่ง ตัดสินให้มีการชดเชยค่าเสียหายต่อกันในระหว่างคู่สัญญาอันเนื่องมาจากการผิดสัญญา ส่วนอีกคำพิพากษาหนึ่งตัดสินให้สัญญา ตกเป็นอันไม่สมบูรณ์ทางกฎหมาย ไม่ว่าด้วยเหตุใด ก็ย่อมวินิจฉัยได้ว่า คำพิพากษาสองฉบับนี้ขัดแย้งกันในลักษณะที่ไม่สามารถ ลงรอยกันได้. Paul Jenard (เชิงอรรถ 17) 45.

วางแนวทางการปรับใช้ถ้อยคำนี้ไว้ว่า การจะพิจารณาว่าคำพิพากษาสองฉบับไม่สามารถลงรอยกันได้หรือไม่ นั้น ให้ตรวจสอบว่าคำพิพากษาแต่ละฉบับนำมาซึ่งผลทางกฎหมายที่ไม่อาจเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันได้หรือไม่ อันเป็นการพิจารณาที่ “ผลของคำพิพากษา” (The effects of judgments) เป็นสำคัญ กล่าวคือ หากให้ผลทางกฎหมายเกิดขึ้นตามคำพิพากษาหนึ่งแล้ว ย่อมไม่อาจให้ผลทางกฎหมายเกิดขึ้นตามคำพิพากษาอีกฉบับหนึ่งได้⁹¹

(5) เจื่อนไขประการหนึ่งตาม Article 45(1)(d) ในอันที่จะปฏิเสธไม่ยอมรับหรือไม่บังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกรัฐอื่น เพื่อนำไปสู่การยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม ก็คือ คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามต้องได้ทำออกมา “ก่อน” (The earlier judgment) คำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกรัฐอื่น การกำหนดปัจจัยทางด้านเวลาบังคับไว้เช่นนี้ แม้น่าจะก่อให้เกิดความแน่นอนชัดเจนในการปรับใช้ แต่ก็ย่อมสื่อนัยว่า ศาลไม่อาจมีดุลพินิจพิจารณาเป็นอย่างอื่นได้ เช่น พิจารณานบนพื้นฐานแนวคิดการให้ความเป็นธรรมที่ดีกว่าหรือเหมาะสมกว่า หรือการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายที่จะเป็นประโยชน์แก่เอกชนมากกว่า นอกจากนั้น ปัญหาในการปรับใช้ กฎเกณฑ์ความมาก่อน (Priority) ของคำพิพากษา ก็คือ จะพิจารณาอย่างไรว่าคำพิพากษาฉบับหนึ่งได้ทำออกมาก่อนคำพิพากษาฉบับอื่น ด้วยคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามนั้น โดยหลักย่อมเป็นเรื่องที่อยู่นอกขอบเขตการใช้บังคับของกฎระเบียบนี้ จึงคงขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของศาลแห่งรัฐสมาชิก ซึ่งได้รับการร้องขอให้ทำการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษานั้นเองเป็นสำคัญ⁹² ข้อสรุปเช่นนี้ จึงไม่อาจสร้างความชัดเจนแน่นอนให้แก่ ผลทางกฎหมายของคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามได้ดีเท่าที่ควรนัก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีคำพิพากษาในระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเอง⁹³

(6) เจื่อนไขอีกประการหนึ่งตาม Article 45(1)(d) ที่จะนำไปสู่การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามได้ ก็คือ คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามจะต้องเป็นไปตามเจื่อนไขอันจำเป็นสำหรับการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ตามกฎหมายของศาลแห่งรัฐสมาชิกซึ่งได้รับการร้องขอ ดังนี้ ท้ายที่สุดแล้ว ความเป็นไปได้ในอันที่คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามจะได้รับการยอมรับและการบังคับตามให้โดยศาลของรัฐสมาชิกหรือไม่ ในกรณีนี้

⁹¹ ตัวอย่างเช่น การยอมรับคำพิพากษาของศาลหนึ่งที่จะส่งผลทางกฎหมายว่า สามียังมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่ภริยาตามความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา ย่อมไม่สามารถลงรอยกันได้กับ คำพิพากษาของอีกศาลหนึ่งซึ่งตัดสินให้คู่สามีภริยานั้นหย่าขาดจากกันแล้ว. Case 145/86 *Hoffmann v Krieg* [1988] ECR 645, para 22.

⁹² Jonathan Fitchin ‘The Recognition and Enforcement of Member State Judgments’ in Andrew Dickinson and Eva Lein (เชิงอรรถ 8) 473.

⁹³ กรณีระหว่างคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกด้วยกัน ปรากฏแนวทางการพิจารณานบนพื้นฐานของหลักการยอมรับคำพิพากษาโดยอัตโนมัติ (Automatic recognition) ในขณะวันเวลาที่คำพิพากษานั้นเกิดผลทางกฎหมายได้ (Legal effects) ตามกฎหมายภายในของรัฐเจ้าของศาลที่ทำคำพิพากษา เช่น ให้มีผลในวันที่ศาลอ่านคำพิพากษา ให้มีผลในวันเวลาใดภายหลังวันที่อ่านคำพิพากษา หรือให้มีผลเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาในการอุทธรณ์. ดู กฎระเบียบที่ 1215/2012 Article 36; Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 894-895.

เกิดปัญหาความไม่สามารถลงรอยกันได้กับคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกอื่น จึงหาได้ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบนี้เพียงอย่างเดียวโดยแท้ ด้วยถูกกำหนดให้ขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง ซึ่งย่อมแตกต่างกันออกไปได้ เช่นนี้แล้ว คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามจึงหาได้รับประโยชน์จากการวางกฎเกณฑ์กลางอย่างเป็นการทั่วไปของสหภาพยุโรปในเรื่องนี้แต่อย่างใด

6. บทสรุปเชิงวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិจัยความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สามของกฎระเบียบที่ 1215/2012 นำมาซึ่งบทสรุปเชิงวิเคราะห์ จำแนกเป็นบทสรุปต่อรัฐที่สามโดยทั่วไปและต่อรัฐไทยโดยเฉพาะ ปิดท้ายด้วยข้อเสนอแนะในภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี ดังจะได้นำเสนอเป็นส่วนสุดท้ายของบทความนี้ ตามลำดับ

บทสรุปต่อรัฐที่สามโดยทั่วไป จากผลการศึกษาวิจัยย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่า กฎระเบียบนี้ไม่ส่งผลออกภายนอกสหภาพยุโรป ด้วยก่อให้เกิดความสัมพันธ์และผลกระทบต่อรัฐที่สามอย่างมีนัยสำคัญทางกฎหมาย ทั้งยังแตกต่างไปจากในระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเองอย่างที่เราเรียกว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อรัฐที่สาม โดยสรุปดังนี้

(1) เรื่องเขตอำนาจศาล ด้วยการปล่อยให้จำเลยจากรัฐที่สามหรือซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิก ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลที่มากจนเกินขอบเขตอันสมควร ตามกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง ทั้งที่สหภาพยุโรปประกาศเองว่า กฎเกณฑ์เช่นนั้นเป็นกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลที่ไม่เป็นธรรม และจึงไม่อาจเป็นหลักประกันได้ว่า จะนำมาซึ่งความเท่าเทียมกันในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (Equal access to justice) ของเอกชน⁹⁴ นอกจากนั้น การเปิดช่องให้ผู้ซึ่งไม่ว่ามีสัญชาติของรัฐใด แต่หากมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกรัฐใดแล้ว ก็สามารถอาศัยและได้รับประโยชน์จากกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลที่ไม่เป็นธรรมในการฟ้องคดีผู้อื่นได้ด้วยนั้น ย่อมมีผลเท่ากับเป็นการขยายขอบเขตผลใช้บังคับทางกฎหมายของกฎเกณฑ์ที่ไม่เป็นธรรมเหล่านั้น ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นออกไปยังนานาชาติอย่างที่ไม่ควรจะเป็น ส่วนกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่องนั้น เมื่อมีที่มาจากเหตุผลพิเศษตามนิตินโยบายของสหภาพยุโรปเอง จึงย่อมเหมือนหรือแตกต่างไปจากนิตินโยบายของรัฐนอกสหภาพยุโรปได้เป็นธรรมดา แต่สหภาพยุโรปก็กลับกำหนดกฎเกณฑ์เฉพาะเรื่องดังกล่าว ให้มีผลออกมายังรัฐที่สามหรือต่อเอกชนในสังกัดของรัฐที่สามได้ หากเข้าไปเกี่ยวข้องกับรัฐสมาชิกหรือเอกชนในสังกัดของรัฐสมาชิก

(2) เรื่องหลักคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอื่น ด้วยเพียงการวางหลักให้ศาลของรัฐสมาชิกมีดุลพินิจที่จะคำนึงถึงการพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นในศาลของรัฐที่สาม แตกต่างจากหลักเดียวกันนี้ที่ใช้บังคับ

⁹⁴ Andrea Bonomi, 'European Private International Law and Third States' (2017) 37 IPRax: Praxis des Internationalen Privat-und Verfahrensrechts 184, 185-186.

ในระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเองซึ่งกำหนดอย่างเป็นบงคับ และแม้กฎเกณฑ์ตามหลักดังกล่าวจะอาศัยการพิจารณาที่ลำดับการรับพิจารณาคดีก่อนหลัง แต่เมื่อกำหนดให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเชื่อมโยงไปยังกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง ประกอบกับเนื้อหาและนิติวิธีที่แฝงความยืดหยุ่น (Flexible approach) ผ่านการใช้ถ้อยคำที่ต้องตีความหลายถ้อยคำ จึงมีความเข้าใจหลักความไม่สะดวกในการพิจารณาคดีของศาล⁹⁵ ยิ่งกว่าเพียงการวินิจฉัยตามลำดับก่อนหลังในการรับพิจารณาคดี (The first-in-time rule) อย่างตรงไปตรงมา อันนำมาซึ่งความไม่ชัดเจนแน่นอนและความเสี่ยงในทางการระงับพิพาททางศาล (Litigation risk) และจึงไม่อาจให้หลักประกันถึงผลการใช้บังคับของศาลในแต่ละรัฐสมาชิกได้ว่า จะมีความเป็นเอกภาพร่วมกัน (Uniform decisions) หรือไม่ เพียงใด⁹⁶ อันแตกต่างจากกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับระหว่างศาลของรัฐสมาชิกด้วยกันเองอย่างที่เราเรียกว่าเป็นการเลือกปฏิบัติระหว่างคดีที่อยู่ในการพิจารณาของศาลแห่งรัฐสมาชิกกับของศาลแห่งรัฐที่สาม

(3) เรื่องการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา มิใช่เพียงด้วยการไม่กำหนดกฎเกณฑ์การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม โดยปล่อยให้ขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิก แต่ด้วยการกำหนดให้การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลในระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเป็นไปแบบเหมารวม ปราศจากซึ่งข้อจำกัดหรือข้อยกเว้น แม้ในกรณีที่ศาลซึ่งทำคำพิพากษาได้อาศัยเขตอำนาจศาลมาจากกฎเกณฑ์ที่ไม่เป็นธรรมตามกฎหมายภายในของรัฐนั้นเอง กฎระเบียบนี้จึงไม่อาจให้หลักประกันและไม่อาจเป็นแหล่งที่มาทางกฎเกณฑ์ในอันที่จะตอบคำถามได้ว่า คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามจะได้รับการยอมรับหรือบังคับตามให้ในรัฐสมาชิกรัฐหนึ่ง ๆ หรือไม่ อย่างไร สำหรับเหตุปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา อันเนื่องมาจากความไม่สามารถลงรอยกันได้ระหว่างคำพิพากษานั้น แม้คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สามจะได้รับการจัดวางให้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันกับคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิก ภายใต้หลักความมาก่อนของคำพิพากษา แต่การจะพิจารณาว่า คำพิพากษานั้นบับใดมาก่อนซึ่งย่อมส่งผลต่อความเป็นไปได้ที่คำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม จะได้รับการยอมรับและบังคับตามให้แทนที่คำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกรัฐอื่นนั้น ยังขาดความชัดเจน ด้วยการกำหนดให้การยอมรับผลทางกฎหมายของคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกด้วยกันเป็นไปได้อัตโนมัติ แต่กลับกำหนดให้การยอมรับผลทางกฎหมายของคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกกำหนดไว้เสียก่อน จึงย่อมสรุปได้ว่า กฎระเบียบนี้ให้ความสำคัญ (Favour) แก่คำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิกมากกว่าคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม

⁹⁵ หลักนี้มุ่งแสวงหาศาลที่สมควรพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม (The appropriate forum). Ulrich Magnus and Peter Mankowski (เชิงอรรถ 9) 748-751; Geert van Calster (เชิงอรรถ 64) 375; กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส (เชิงอรรถ 3) บทที่ 5, 2.

⁹⁶ Andrea Bonomi (เชิงอรรถ 94) 189.

บทสรุปต่อรัฐไทยโดยเฉพาะ เบื้องต้นความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ต่อรัฐไทย ย่อมเป็นเช่นเดียวกับรัฐที่สามโดยทั่วไป ทั้งปัญหาการเลือกปฏิบัติที่แตกต่างจากรัฐสมาชิก การที่จำเลยซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐสมาชิกแต่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐไทย อาจตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลที่มากจนเกินขอบเขตอันสมควรตามกฎหมายภายในของบางรัฐสมาชิก การที่ศาลของรัฐสมาชิกจะปรับใช้หลักคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอื่นเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาลไทยหรือไม่ ย่อมอยู่ภายใต้ดุลพินิจของศาลในแต่ละรัฐสมาชิกเอง และการที่คำพิพากษาของศาลจากรัฐไทยจะได้รับการยอมรับและการบังคับตามให้หรือไม่ ย่อมเป็นเรื่องภายใต้กฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเป็นสำคัญ

อนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ ตลอดจนในการแสวงหาและใช้ประโยชน์จากกฎระเบียบนี้ จะได้ทำการสรุปผลการวิจัยในรูปแบบของตาราง⁹⁷ เพื่อแสดงความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบนี้ต่อเอกชนที่เกี่ยวข้องกับรัฐไทยและศาลไทย ในแต่ละเรื่องดังนี้

ตารางที่ 1. เขตอำนาจศาล⁹⁸

ลำดับ ที่	ประเภทคดี		การฟ้องคดี ต่อศาล EUM	กฎเกณฑ์ อ้างอิง
	โจทก์	จำเลย		
1.1 เขตอำนาจศาลตามหลักทั่วไป				
(1)	สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา EUM	✓	Art.4 / Art.7
(2)	สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	สัญชาติ TH ภูมิลำเนา EUM	✓	Art.4 / Art.7
(3)	สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา TH	•	Art.6
(4)	สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา EUM	สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	•	Art.6
(5)	สัญชาติ TH ภูมิลำเนา EUM	สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	•	Art.6
(6)	สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา TH	สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	•	Art.6
1.2 เขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่องกรณีสัญญาผู้บริโภค				
(1)	ผู้บริโภค สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	ผู้ประกอบการ สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา EUM	✓	Art.18(1)

⁹⁷ อธิบายคำย่อในตาราง “TH” หมายถึง รัฐไทย (Thailand) “EUM” หมายถึง รัฐสมาชิกสหภาพยุโรป (European Union Member States) และ “Art.” หมายถึง Article ในกฎระเบียบที่ 1215/2012.

⁹⁸ อธิบายสัญลักษณ์ “✓” สื่อถึง การฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกได้ตามกฎระเบียบที่ 1215/2012 “✗” สื่อถึง การไม่อาจฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกได้ตามกฎระเบียบนี้ และ “•” หมายถึง การฟ้องคดีต่อศาลของรัฐสมาชิกได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของรัฐนั้นเอง.

ลำดับ ที่	ประเภทคดี		การฟ้องคดี ต่อศาล EUM	กฎหมาย อ้างอิง
	โจทก์	จำเลย		
(2)	ผู้บริโภค สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ TH ภูมิลำเนา EUM	✓	Art.18(1)
(3)	ผู้บริโภค สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา TH	✗	-
(4)	ผู้บริโภค สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา EUM	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	✓	Art.18(1)
(5)	ผู้บริโภค สัญชาติ TH ภูมิลำเนา EUM	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	✓	Art.18(1)
(6)	ผู้บริโภค สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา TH	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	✗	-
(7)	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	ผู้บริโภค สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา EUM	✓	Art.18(2)
(8)	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	ผู้บริโภค สัญชาติ TH ภูมิลำเนา EUM	✓	Art.18(2)
(9)	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	ผู้บริโภค สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา TH	✗	-
(10)	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา EUM	ผู้บริโภค สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	✗	-
(11)	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ TH ภูมิลำเนา EUM	ผู้บริโภค สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	✗	-
(12)	ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา TH	ผู้บริโภค สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	✗	-
1.3 เขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่องกรณีสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล				
(1)	ลูกจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	นายจ้าง สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา EUM	✓	Art.21(1)
(2)	ลูกจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	นายจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลำเนา EUM	✓	Art.21(1)
(3)	ลูกจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลำเนา TH	นายจ้าง สัญชาติ EUM ภูมิลำเนา TH	✓	Art.21(2) / Art.20(2)

ลำดับ ที่	ประเภทคดี		การฟ้องคดี ต่อศาล EUM	กฎเกณฑ์ อ้างอิง
	โจทก์	จำเลย		
(4)	ลูกจ้าง สัญชาติ EUM ภูมิลาเนา EUM	นายจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	✓	Art.21(2) / Art.20(2)
(5)	ลูกจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา EUM	นายจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	✓	Art.21(2) / Art.20(2)
(6)	ลูกจ้าง สัญชาติ EUM ภูมิลาเนา TH	นายจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	✓	Art.21(2) / Art.20(2)
(7)	นายจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	ลูกจ้าง สัญชาติ EUM ภูมิลาเนา EUM	✓	Art.22
(8)	นายจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	ลูกจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา EUM	✓	Art.22
(9)	นายจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	ลูกจ้าง สัญชาติ EUM ภูมิลาเนา TH	✗	-
(10)	นายจ้าง สัญชาติ EUM ภูมิลาเนา EUM	ลูกจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	✗	-
(11)	นายจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา EUM	ลูกจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	✗	-
(12)	นายจ้าง สัญชาติ EUM ภูมิลาเนา TH	ลูกจ้าง สัญชาติ TH ภูมิลาเนา TH	✗	-
1.4 เขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่องกรณีเขตอำนาจศาลเด็ดขาด				
(1)	คดีที่เกี่ยวข้องกับข้อหาอาชญากรรม EUM		✓	Art.24
(2)	คดีที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคล EUM		✓	Art.24
(3)	คดีที่เกี่ยวข้องกับการทะเบียนภาครัฐ EUM		✓	Art.24
(4)	คดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา EUM		✓	Art.24
(5)	คดีที่เกี่ยวข้องกับการบังคับตามคำพิพากษา EUM		✓	Art.24
(6)	คดีที่เกี่ยวข้องกับข้อหาอาชญากรรม TH		•	-
(7)	คดีที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคล TH		•	-
(8)	คดีที่เกี่ยวข้องกับการทะเบียนภาครัฐ TH		•	-
(9)	คดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา TH		•	-
(10)	คดีที่เกี่ยวข้องกับการบังคับตามคำพิพากษา TH		•	-

ลำดับ ที่	ประเภทคดี		การฟ้องคดี ต่อศาล EUM	กฎหมาย อ้างอิง
	โจทก์	จำเลย		
1.5 เขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่องกรณีตามการยอมรับของเอกชน				
(1)	ข้อตกลงเลือกศาล EUM แบบเด็ดขาด		✓	Art.25
(2)	ข้อตกลงเลือกศาล EUM แบบไม่เด็ดขาด		•	Art.25
(3)	การปรากฏตัวต่อศาล EUM		✓	Art.26
(4)	ข้อตกลงเลือกศาล EUM ในสัญญาผู้บริโภค		✓	Art.19
(5)	ข้อตกลงเลือกศาล EUM ในสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล		✓	Art.23
(6)	ข้อตกลงเลือกศาล TH แบบเด็ดขาด		•	-
(7)	ข้อตกลงเลือกศาล TH แบบไม่เด็ดขาด		•	-
(8)	การปรากฏตัวต่อศาล TH		•	-
(9)	ข้อตกลงเลือกศาล TH ในสัญญาผู้บริโภค		•	-
(10)	ข้อตกลงเลือกศาล TH ในสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล		•	-

ตารางที่ 2. หลักคดียุติในระหว่างพิจารณาของศาลอื่น⁹⁹

ลำดับ ที่	ประเภทคดีในศาลอื่น	การพิจารณา ของศาล EUM	กฎหมายอ้างอิง
(1)	ศาล EUM ประเภทคดีเดียวกัน	✓	Art.29
(2)	ศาล EUM ประเภทคดีเกี่ยวเนื่องกัน	•	Art.30
(3)	ศาล EUM ตามข้อตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาด	✓	Art.31
(4)	ศาล TH ประเภทคดีเดียวกัน	•	Art.33
(5)	ศาล TH ประเภทคดีเกี่ยวเนื่องกัน	•	Art.34
(6)	ศาล TH ตามข้อตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาด	•	-

⁹⁹ อธิบายสัญลักษณ์ “✓” สื่อถึง การที่ศาลของรัฐสมาชิกต้องไม่พิจารณาคดีต่อตามกฎระเบียบที่ 1215/2012 “✗” สื่อถึง การที่ศาลของรัฐสมาชิกไม่จำเป็นต้องไม่พิจารณาคดีต่อตามกฎระเบียบนี้ และ “•” สื่อถึง การที่ศาลของรัฐสมาชิกจะต้องไม่พิจารณาคดีต่อไปหรือไม่ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจและหรือกฎหมายภายในของรัฐนั้นเอง.

ตารางที่ 3. การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษา¹⁰⁰

ลำดับ ที่	เรื่องทางกฎหมายและลักษณะของคำพิพากษา	การพิจารณา ของศาล EUM	กฎเกณฑ์อ้างอิง
(1)	การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาศาล EUM	✓	Art.36 / Art.39
(2)	การปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตาม คำพิพากษาศาล EUM	✗	Art.45 / Art.46
(3)	การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาศาล TH	•	-
(4)	การปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตาม คำพิพากษาศาล TH	•	Art.45(1)(d) / Art.46

จากผลการวิจัยและบทสรุปเชิงวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบที่ 1215/2012 ต่อรัฐที่สาม ผู้เขียนขอปิดท้ายบทความวิจัยนี้ด้วยข้อเสนอแนะ เพื่อประโยชน์ทางภาคปฏิบัติบนพื้นฐานของกฎหมายไทยที่เป็นอยู่ และเพื่อต่อยอดทางทฤษฎีสู่ประโยชน์ในการพัฒนากฎหมายไทยในอนาคต ดังนี้

ข้อเสนอแนะภาคปฏิบัติ บนพื้นฐานของกฎหมายไทยที่เป็นอยู่ ซึ่งเห็นได้จากกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่า ศาลไทยสามารถมีและใช้เขตอำนาจศาลได้อย่างกว้างขวางบนพื้นฐานของความเชื่อมโยงกับประเทศไทยที่หลากหลาย ไม่ว่าความเชื่อมโยงนั้นจะหนักแน่นตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล หรือเบาบางจนเข้าข่ายเป็นเขตอำนาจศาลที่มากจนเกินขอบเขตอันสมควรนั้น จึงยอมนำมาซึ่งความเป็นไปได้ในการเกิดขึ้นของปัญหาการขัดกันแห่งเขตอำนาจศาล การฟ้องซ้อนและการพิจารณาคดีคู่ขนาน และการขัดกันแห่งคำพิพากษาของศาลในที่นี้คือ ระหว่างศาลไทยกับศาลของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป อันล้วนเป็นความเสี่ยงทางกฎหมายที่เอกชนผู้เกี่ยวข้องไม่ว่ากับรัฐไทยหรือรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป อาจต้องประสบในการระงับข้อพิพาทที่มีลักษณะระหว่างประเทศโดยทางศาล¹⁰¹

นอกเหนือจากการแสวงหาและใช้ประโยชน์จากกฎระเบียบที่ 1215/2012 แล้ว ข้อเสนอแนะภาคปฏิบัติบนพื้นฐานของกฎระเบียบนี้ สำหรับภาคเอกชนจากรัฐที่สามและรัฐไทย ซึ่งจะช่วยลดหรือบรรเทาความเสี่ยงในการระงับข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ทั้งเป็นสิ่งที่เอกชน

¹⁰⁰ อธิบายสัญลักษณ์ “✓” สู่ถึงการที่ศาลของรัฐสมาชิกต้องยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษาศาลตามกฎระเบียบที่ 1215/2012 “✗” สู่ถึงการที่ศาลของรัฐสมาชิกต้องไม่ยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษาศาลตามกฎระเบียบนี้ และ “•” สู่ถึงการที่ศาลของรัฐสมาชิกจะต้องยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจและหรือกฎหมายภายในของรัฐนั้นเอง.

¹⁰¹ กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 31-32; ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 6, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2566) ภาค 3, บทที่ 1.

ตัดสินใจดำเนินการได้เองในทันทีก็คือ การทำ “ข้อตกลงเลือกศาล”¹⁰² โดยเฉพาะการตกลงเลือกศาลของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปเพียงรัฐเดียวตาม Article 25 อันจะเป็นการตกลงเลือกศาลแบบเด็ดขาด ส่งผลให้ศาลของรัฐสมาชิกที่เลือกไว้นั้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเด็ดขาดและศาลของรัฐสมาชิกอื่นไม่ต้องปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณา ซึ่งท้ายที่สุดเมื่อศาลของรัฐสมาชิกตามข้อตกลงเลือกศาลทำคำพิพากษาออกมาเมื่อใดแล้ว คำพิพากษานี้ก็จะเป็คำพิพากษาที่จะมีผลทางกฎหมายได้รับการยอมรับและบังคับตามให้ได้ในทุกรัฐสมาชิก¹⁰³ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในระดับระหว่างประเทศที่ซึ่งรัฐสมาชิกรวมทั้งสหภาพยุโรปเอง ได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮก 2005 แล้ว ย่อมทำให้ศาลของรัฐสมาชิกตกอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องให้ผลทางกฎหมายแก่ข้อตกลงเลือกแบบเด็ดขาด ซึ่งระบุเลือกศาลของรัฐที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวตามที่อนุสัญญากำหนดไว้ การทำข้อตกลงเลือกศาลของรัฐภาคีอนุสัญญานี้ (Choice of the Contracting-States court agreements) จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เอกชน ไม่ว่าจะจากรัฐไทยหรือรัฐอื่นใด พิจารณาเป็นทางเลือกเพิ่มเติมได้

กระนั้นก็ดี เมื่อกลับมาพิจารณากฎหมายไทยเกี่ยวกับข้อตกลงเลือกศาลแล้ว ก็จะพบข้อติดขัดอันพึงระวังในการประยุกต์ใช้ กล่าวในระดับระหว่างประเทศคือ ประเทศไทยมิใช่หนึ่งในรัฐภาคีอนุสัญญากรุงเฮก 2005 กฎเกณฑ์ตามอนุสัญญานี้ จึงไม่อาจใช้เป็นฐานในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศาลของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปกับศาลของรัฐไทยได้ ข้อตกลงเลือกศาลที่เอกชนทำขึ้นจะมีผลใช้บังคับทางกฎหมายในประเทศไทยหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของไทยเองเป็นที่ตั้ง ทั้งเมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้มีบทบัญญัติวางกฎเกณฑ์เรื่องนี้ไว้ จะปรากฏก็เพียงการยอมรับข้อตกลงเลือกศาลด้วยการอ้างอิงหลักกฎหมายทั่วไประหว่างประเทศในคำพิพากษาศาลฎีกาไม่กี่ฉบับเท่านั้น¹⁰⁴ จึงเป็นเรื่องยากที่เอกชนจากรัฐไทยหรือรัฐอื่น จะมั่นใจได้ว่าข้อตกลงเลือกศาลจะได้รับการยอมรับให้มีผลใช้บังคับทางกฎหมายในประเทศไทยได้เพียงใด

¹⁰² ตัวอย่างของการอาศัยข้อตกลงเลือกศาลของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป (Choice of the EU-Member-States court agreements) เพื่อให้เกิดผลและประโยชน์ตามกฎหมายนี้ เห็นได้จากคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศส Judgment of 19 September 2023, ICCP-CA, RG 22/19332 ระหว่างโจทก์สัญชาติแอลจีเรียกับจำเลยซึ่งเป็นบริษัทฝรั่งเศส ซึ่งศาลพิพากษาว่าคดีอยู่ในเขตอำนาจศาลฝรั่งเศส เนื่องจากปรากฏข้อตกลงเลือกศาลฝรั่งเศส; Judgment of 16 May 2023, ICCP-CA, RG 22/20498 ระหว่างโจทก์ซึ่งเป็นบริษัทฝรั่งเศสกับจำเลยซึ่งเป็นบริษัทเยอรมัน ซึ่งศาลปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณา เนื่องจากปรากฏข้อตกลงเลือกศาลเยอรมนี; ตัวอย่างตามคำพิพากษาของศาลเนเธอร์แลนด์ เช่น Judgment of 12 April 2023, NCC 23/005 (C/13/730710) ระหว่างผู้ร้องซึ่งเป็นบริษัทฮ่องกงกับผู้ถูกร้องซึ่งเป็นกลุ่มบริษัทในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป ซึ่งศาลพิพากษาว่าคดีอยู่ในเขตอำนาจศาล เนื่องจากปรากฏการตกลงเลือกศาลเนเธอร์แลนด์; และ Judgment of 9 December 2020, NCC 20/019 (C/13/687852) ระหว่างโจทก์ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศฟิลิปปินส์กับจำเลยซึ่งเป็นกลุ่มบริษัทในประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งศาลพิพากษาว่าคดีอยู่ในเขตอำนาจศาล เนื่องจากปรากฏการตกลงเลือกศาลเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น.

¹⁰³ กฎระเบียบที่ 1215/2012 Articles 31(2)-(3) 36 39 และ 45 เว้นแต่เป็นกรณีเขตอำนาจศาลเฉพาะเรื่อง กล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องคือ เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาผู้บริโภค เขตอำนาจศาลเหนือสัญญาจ้างแรงงานรายบุคคล และเขตอำนาจศาลเด็ดขาด.

¹⁰⁴ ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3537/2546 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3281/2562; กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส (เชิงอรรถ 3) 161-164.

ข้อเสนอแนะภาคทฤษฎี เพื่อการพัฒนาต่อยอดกฎหมายที่เป็นอยู่ไปยังกฎหมายไทยที่ควรจะเป็น ในบริบทอันสัมพันธ์กับกฎระเบียบที่ 1215/2012 ประการแรก โดยเชื่อมโยงมาจากข้อเสนอแนะ ภาคปฏิบัติเกี่ยวกับข้อตกลงเลือกศาลในส่วนกฎหมายภายในคือ ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนากฎหมาย และวางกฎเกณฑ์ให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร รองรับและให้ผลทางกฎหมายที่แน่นอนและเป็นการทั่วไปแก่ข้อตกลงเลือกศาล เพื่อที่เอกชนทั้งจากรัฐไทย รัฐที่สามอื่น รวมทั้งรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป จะได้ทราบและมั่นใจได้ล่วงหน้าว่า ข้อตกลงเลือกศาลที่ตกลงทำขึ้นนั้นจะมีผลใช้บังคับทางกฎหมาย ในประเทศไทยตามกฎหมายไทยได้หรือไม่ เพียงใด นอกจากนี้ การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮก 2005 ก็เป็นแนวทางในระดับระหว่างประเทศที่สมควรนำมาพิจารณาเช่นกัน¹⁰⁵

ข้อเสนอแนะประการถัดมา แม้จำต้องยอมรับว่าการแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบที่ 1215/2012 เป็นเรื่องที่สหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก จะต้องตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของกฎหมายและนิตินโยบาย ที่มีร่วมกัน กระนั้น ก็คงไม่เป็นการเกินเลยไปนักหากจะเสนอแนะให้รัฐไทย รัฐที่สามอื่น นักกฎหมาย และนักวิชาการ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นสะท้อนปัญหาความสัมพันธ์และผลกระทบของกฎระเบียบนี้ ต่อรัฐที่สาม ไปยังสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก ตลอดจนร่วมกันติดตามและผลักดันเพื่อให้มีการปรับปรุง แก้ไขในอนาคต ซึ่งในทางทฤษฎีนั้น สหภาพยุโรปมีทางเลือกอื่นที่จะดำเนินการต่อรัฐที่สามผ่าน กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล¹⁰⁶ แต่เมื่อสหภาพยุโรปเลือกแนวทางที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ เกี่ยวข้องมายังรัฐที่สามแล้ว ก็ควรกำหนดอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับในระหว่าง รัฐสมาชิกด้วยกัน มิใช่กำหนดกฎเกณฑ์ที่มีผลเป็นการเลือกปฏิบัติระหว่างรัฐสมาชิกกับรัฐที่สาม ดังสามารถเสนอแนวทางที่เป็นไปได้ ดังนี้

(1) การกำหนดกฎเกณฑ์เขตอำนาจศาลเหนือจำเลยจากรัฐที่สามขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับ รัฐสมาชิกด้วยกัน ซึ่งควรจะมีผลเป็นการจำกัดห้ามมิให้มีการอาศัยความมีเขตอำนาจศาลตามกฎหมายที่ เขตอำนาจศาลที่มากจนเกินขอบเขตอันสมควร ตามกฎหมายภายในของแต่ละรัฐสมาชิกเอง

¹⁰⁵ กิตติวัฒน์ จันทรแจ่มใส, 'แนวทางในการพิจารณาและเตรียมความพร้อมทางด้านกฎหมายของประเทศไทยสำหรับการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกด้วยข้อตกลงเลือกศาล ค.ศ. 2005: ศึกษาวิเคราะห์มาตราในเชิงเนื้อหาเป็นรายมาตรา (มาตรา 1-15)' วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2563) 49(2) 213.

¹⁰⁶ ตัวอย่างทางเลือกอื่น ได้แก่ การไม่กำหนดกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องไปยังรัฐที่สามเลย หรือการกำหนดเพียงอาศัยพื้นฐานของหลักต่างตอบแทน (Reciprocity) ซึ่งทางเลือกเหล่านี้มิใช่ทางเลือกที่สหภาพยุโรปดำเนินการอยู่ในปัจจุบันผ่านการออกกฎระเบียบที่ 1215/2012 นอกจากนั้น สหภาพยุโรปอาจพิจารณาดำเนินการผ่านกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองด้วยการอาศัยกลไกระดับทวิภาคีหรือพหุภาคีในการจัดทำหรือเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาระหว่างประเทศซึ่งจัดทำขึ้นโดยที่ประชุมกรุงเฮกด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เพียงแต่ทางเลือกนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความสมัครใจและความตกลงร่วมกันของรัฐที่สามด้วย; European Commission (เชิงอรรถ 14) 5-6 และ 16-17; Luigi Mari and Ilaria Pretelli (เชิงอรรถ 27) 245-253; Koji Takahashi (เชิงอรรถ 77) 3-4; Burkhard Hess, 'Reforming the Brussels Ibis Regulation: Perspectives and Prospects' (2021) 4 Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law Research Paper Series 1, 5-7; Tobias Lutzi, Ennio Piovesani and Dora Zgrabljic Rotar, *Jurisdiction Over Non-EU Defendants: Should the Brussels Ia Regulation be Extended?* (Studies in private international law, Hart 2023).

(2) การวางกฎเกณฑ์เพื่อให้การยอมรับและให้ผลทางกฎหมายแก่ข้อตกลงเลือกศาลของรัฐที่สามแบบเด็ดขาด เช่นเดียวกันกับการยอมรับและให้ผลทางกฎหมายแก่ข้อตกลงเลือกศาลของรัฐสมาชิกแบบเด็ดขาด

(3) การวางกฎเกณฑ์หลักคดีย่อยในระหว่างพิจารณาของศาลแห่งรัฐที่สาม อย่างที่จะมีผลทางกฎหมายในลักษณะเป็นบทบังคับ มิใช่เพียงกำหนดให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลของรัฐสมาชิกแต่ละรัฐเพียงเท่านั้น

(4) การวางกฎเกณฑ์การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐที่สาม เพื่อใช้บังคับในระหว่างรัฐสมาชิกโดยตรงอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน และ

(5) การปฏิเสธการยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลจากรัฐสมาชิก ที่อาศัยความมีเขตอำนาจศาลบนพื้นฐานของเขตอำนาจศาลที่มากจนเกินขอบเขตอันสมควร หากคำพิพากษาเช่นนี้จะได้เกิดขึ้น

แนวทางที่เสนอมาดังกล่าวนั้น ไม่ว่าจะนำไปประยุกต์ใช้ทุกแนวทางหรือเพียงแนวทางหนึ่งแนวทางใดก็ดี นอกจากจะช่วยลดข้อกังขาทั้งความเป็นกฎเกณฑ์ที่เลือกปฏิบัติระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันกับรัฐที่สามแล้ว ยังจะส่งผลเป็นการเสริมสร้างและต่อยอดให้สหภาพยุโรปคงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางระบบระเบียบทางกฎเกณฑ์ระดับระหว่างประเทศ ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล ที่มีความก้าวหน้าในระดับสากล สู่เป้าหมายปลายทางแห่งการอำนวยความยุติธรรมระหว่างประเทศให้แก่เอกชนต่อไปอย่างที่เราควรจะเป็น